

XURAMAN

QARABAĞIM

QƏM

OCAĞIM

BAKI - 2004

ÖN SÖZ

Xalqımızın istedadlı yazarı - şairə Xuraman xanımın oxucularla növbəti görüşünün sırf Qarabağ mövzusunda olması məni hər şeydən əvvəl bir vətəndaş kimi həm sevindirir, həm həyəcanlandırır, həm də heyrləndirir. Ona görə sevindirir ki, həm xalqına məhəbbəti, həm düşməyə nifrəti, həm cəngini, həm muğamı, həm Qarabağlı günlərimizin xoş ətrini, həm də Qarabağsız dərdlərimizin ağrısını özündə əks etdirən bu kitab, tək Xuraman xanımın yaradıcılıq uğuru deyil, eyni zamanda, Azərbaycan şairəsinin erməni şairəsi, Azərbaycan ziyalı qadınının erməni “ziyalı” qadını, Azərbaycan qeyrətli qadınının erməni qadını üzərində çaldığı qələbədir. Bir tərəfdən də, ona görə həyəcanlanıram ki, hər şeirin sonunda özümü Qarabağın yollarında, Şuşanın küçələrində, Topxana meşəsində, “Xarı bülbül”ün çəmənzarında hiss edirəm. Digər tərəfdən də, ona görə heyrlənirəm ki, bir kitabın bütün şeirləri bir-birini təkrar etmədən ancaq bir-birini tamamlayaraq bir mövzuya həsr olunub. Hamısında da ayrı-ayrı hisslər, hər hisslərin də öz təsiri. Əlbəttə, Qarabağ dərdi və bu dərdə son qoymaq xalqımızın beşikdəki körpəsindən tutmuş ən yaşlı insanına qədər hamının qarşısında dayanan vətəndaş borcudur. Lakin, bu borca Allah sevgisi, vətən sevgisi, millət sevgisi kimi bərabər səviyyədə kompleks yanaşmaq və bu kompleks yanaşmanın da içində bədii sözün gücü ilə fikrin obrazlı ifadəsində, Qarabağ boyda gerçəkliyin aydın mənzərəsini yaratmaqla yanaşı, oxucuda vətən sevgisini bir qat da göyərtmək həqiqətən də, müəllifin yüksək yaradıcılıq istedadına dəlalət edir.

Gəlin bu istedadın işığında müəllifin Qarabağsız Qarabağda dolanan şeir dünyasına birgə nəzər salaq:

*...Allah məni yola döndər,
Çatdırım yurda elləri.
Bir incəcik gülə döndər,
Dərsin məni yar əlləri.*

*Allah məni çölə döndər,
Sinəmdə güllər bitirim.
Bir qurumaz gölə döndər,
Ellərə sevinc gətirim...*

Burda şair birinci beytində yurdsuz-yuvasız qalan elinin əzablarını böyük ustalılıqla ürəyində qalan yaşadığı hisslərə güzgü tutaraq açıq-aydın göstərmişdir. İkinci beytdə isə gözəl-göyçək Qarabağ çöllərinə dönmək həsrətilə alışıb yanır ki, sinəsində Qarabağda bitən çiçəklər bitirsin, onların ətrini hər an yaşadığı ürəyində hiss etsin. Bəndin sonunda isə, vətəninə olan tükənməz məhəbbətlə elinə gözəl günlər gətirən sevincə-gölə dönmək istəyir...

Bu şair ömrünün bütün varlığıyla vətənə bağlılığı deməkdir. Eyni zamanda, müəllif bütün bunları elə incə, kəskin ifadə etmişdir ki, oxucu fikrin incəliyində dincəldiyi kimi mənasında da əzab çəkir.

Şeirin sonunda isə şair:

*...Allah məni dərdə döndər,
Hamının yükünü daşıyam.
Bir sevimli yurda döndər,
Qoynunda ellər yaşayan.*

deyərək, böyük ürəklə hamının yükünü daşıyan dərdə dönmək istəyir. Təki qoynunda ellər yaşayan sevimli yurda dönsün... Təki Qarabağın azadlığı timsalında Azərbaycan bəxtiyar olsun.

Lakin, bunların hələ də arzu olduğundan usanan şair, başqa bir şeirində əzablarının son həddini göstərir:

*...Düyün-düyün yaralarım qan verir,
Dərd pətəyim qəmlə dolu şan verir.
Arzularım sinəm üstə can verir,
Buna dözəmmirəm Tanrım əfv elə.*

*Ümidlərim gedər-gəlməz yoldadır,
Heç bilmirəm rahatlığım hardadır.
Qarabağım yad əlində dardadır.
Daha dözəmmirəm Tanrım əfv elə.*

Bu şeirdə əsl vətəndaş qayəsində yoğrulan həyatının-Qarabağsız hansı əzablardan keçdiyini və bu əzabların qəlbində düyünlənərək Qarabağda tökülən qanlar qədər qan verdiyindən artıq dözülməz həddə olduğunu müəllif, hətta, ömrünü bəzəyən arzularının da Qarabağsız can verdiyini bildirərək, vətənə övlad bağlılığının zirvəsinə yüksəlmişdir. Mən deyərdim ki, müəllifin vətənə olan bu məhəbbəti qeyri-adi olan şairliyi kimi hər yazara, hər ziyalıya, hər vətəndaşa nəsib olmayan Tanrı vergisidir.

Ümumiyyətlə isə, Xuraman xanımın yaradıcılığına qiymət verərək onu deyə bilərəm ki, istedadlı şair, yazıçı Xuraman xanım dərin məna ilə təsvirin arasında geniş yol açaraq Füzuli qəlbindən keçmiş, Məhsətinin əsrlərin arxasından baxan poetik gözlərinə dönmüş, Xurşudbanu Natəvanın fədakar əməlindən yol almış, qəhrəman Həcərin silaha öyrəşmiş incə əllərindən yeni silah alaraq, ədəbiyyatın əsil vəzifəsini ləyaqətlə yerinə yetirən Xuraman bacımıza müstəqil Azərbaycan dövlətinin qətiyyətli siyasəti nəticəsində Qarabağın azadlığı şərəfinə Qarabağda, qəmli notlar üstündə yox, sevinc notları üstündə yeni-yeni yaradıcılıq uğurları arzulayırıq.

Tofiq Hüseynov
Milli Məclisin üzvü

MÜƏLLİFDƏN

Cənnətdir hər bucağın
Sənə qurban bu canım
Bir vaxt sevinc payımdın
İndisə qəm ocağım.

Uşaqlığımın əlşatmaz, ünyetməz xatirələrinin, gəncliyimin şirin, doyulmaz anlarının, ömrümün ən gözəl çağlarının beşiyi cənnət Qarabağım. Sənsizlik ağrısı güc gələndə, dözüm məndən üz çevirəndə, səbir kasam dolub daşanda könlümün laylalarla, bayatılarla, gözlərim leysan yaşlarla, ovunur. Könlümü ovudan, yanğımı səngidən bu laylalardan, bayatılardan hörülmüş çələngi əziz və sevimli oxucularımın ixtiyarına verirəm. Qarabagsızlıq ağrısı ilə alışan qəlblərə məlhəm olacağına əminliklə sizlərlə görüşürəm. Növbəti görüşümüz Qarabağın azadlığı sevinci ilə yazılmış nəğmə çələngi ilə olsun. Amin!

*Sənsizlik üzdü məni,
Yollara düzdü məni.
Dərdlilər sırasına,
Həsrətin yazdı məni.*

ŞERLƏR

QARABAĞ

Bükmə belin, əymə qəddin,
Səninləyik biz Qarabağ.
Bildirrik düşmənə həddin,
Bu olacaq tez Qarabağ.

Dağlarından bac alarıq,
Düşmənlərdən öc alarıq,
Torpağından güc alarıq,
Vuruşarıq biz Qarabağ.

Ağlamasın muğamatın,
Büdrəməsin köhlən atın,
Səadəti səndə tapım,
Xoş açılsın yaz Qarabağ.

Dağları duman almasın,
Çiçəklər saçın yolmasın,
Gözlərin yolda qalmasın,
Qovuşarıq tez Qarabağ.

İgidlərin doğulacaq,
Qəm kədərini sovuşacaq,
Düşmən qanda boğulacaq,
Çalınacaq saz Qarabağ.

ŞUŞASIZ

İllər bir-birini çəkib aparır.
Ah ilə ötüşür ömür Şuşasız.
Hər il ümidimdən bir tel qoparır,
Arzumun çiçəyi solur Şuşasız.

Bu cənnət yurdumun bağı sökülür,
Dumana bürünüb göyə çəkilir,
Üstümə cəhənnəm odu tökülür,
Görəndə bir il də gəlir Şuşasız.

Qəlbim “Segah” çalır, ruhum “Şikəstə”,
Üzeyirim dərqli, Bülbülüm xəstə,
“Heyratı” üstündə Xan bizi səslər,
Muğam ocağımız sönür Şuşasız.

Vətənin başından düşübdür tacı,
Qəm qovurur, ələm bişirir sacım,
Xarı bülbülümün pərişan saçın,
Kim darayır, kimlər hörür Şuşasız.

Tarım nalə çəkir, inləyir kaman,
Bu həsrətə son qoyular nə zaman,
Can qurban lazımsa, versin Xuraman,
Onsuz da min kərə ölür Şuşasız,
Gündə milyon kərə ölür Şuşasız.

ƏSGƏR BALAM

Torpağın bağrında qana dönüb ax,
Çağlasın qeyrətini dur, ayağa qalx,
Qoyma ki, yadlara qalsın Qarabağ,
Düşməndən qisası al, əsgər balam.

Yurdlar dilə gəlib əlsiz ağlayır,
Ocaq yerlərimiz külsüz ağlayır
Bulaqlar utanır dilsiz ağlayır,
Bu qəm yaşlarını sil, əsgər balam.

Namusun, şərəfin təhlükədədir,
Ananın ürəyi səksəkədədir,
Qorxaqlıq, acizlik xalqa ləkədir,
Babək nəvəsisən bil, əsgər balam.

Torpağın köksünü yaran səngərdə,
Yumruq tək birləşsin əsgər, sərkərdə.
Sən qoy bu həsrətə, sən qoy bu dərdə,
Qəhrəman adını al, əsgər balam.

Xalqına arxalan, özünə inan,
Ümid tək sənədir, yox özgə güman
Yolunu gözləyir el-oban, anan,
Zəfərlə qayıdıb gəl, əsgər balam,
Qələbə marşını çal, əsgər balam.

QARABAĞ ŞİKƏSTƏSİ

Könül dilə söylə deyir,
Ah bir olub göylə deyir,
Qarabağa layla deyir,
Qarabağın şikəstəsi.

Xəyalıma qanad taxır,
Qəlbimi yandırır-yaxır,
Həsərət yollarına çıxır,
Qarabağın şikəstəsi.

Xanın qəbri inildəyir,
Bülbül həzin ağı deyir,
Alın Qarabağı deyir,
Qarabağın şikəstəsi.

Üzeyir ruhu dincəlmir,
Natəvanın üzü gülmür,
Şuşasız ovuna bilmir,
Qarabağın şikəstəsi.

Qəm bulağı kimi çağlar,
Yurdsuzların köksün dağlar,
Qarabağsız susmaz, ağlar
Qarabağın şikəstəsi.

DÖZ AY DƏRDLİ QARABAĞ!

Yağın düşüb ürəyimin köşkünə,
Dərd ocağım alovlanır, göz tutur.
Qar yağıbdır bəlkə vətən eşqinə,
Ona görə yollarını buz tutur.

Aydan-aya, ildən-ilə keçirik,
Təqvimdən hey qara günlər seçirik.
Vaxt ötdükcə yurd həsrəti kiçilir,
Əsas yeri vədə tutur, söz tutur.

Bu Şuşa yarası, Laçın yarası,
Bu Ağdam, Füzuli, Xocalı yası,
Hanı bu yurdların igid balası,
Anam torpaq axı sizə üz tutur.

Düşündükcə ötən, itən illəri,
Seyr etdikcə qaçqın, köçkün elləri,
Qırılır qəlbimdə ümid telləri,
Həsrət bayram edir, vüsal yas tutur.

Dağlara dərd adlı yağan qara bax,
Yurd həsrətli gözlərdəki tora bax,
Bacarırsan döz, ay dərdli Qarabağ,
Məhəbbətin ürəklərdə pas tutur.

QARABAĞIM

Balaca bir quş olaydım,
Sənə sarı tuş olaydım,
Dağlarında daş olaydım,
Mənim doğma Qarabağım.

Qanad kimi gəriləydim,
Yollarına səriləydim,
Torpağına gömüləydim,
Mənim doğma Qarabağım.

Düzündə gülə dönəydim,
Çayında selə dönəydim,
Tezliklə elə dönəydim,
Mənim doğma Qarabağım

Vüsəl nəğməsi çalaydım,
Bu vüsəldən kam alaydım,
Ölüb qoynunda qalaydım,
Mənim doğma Qarabağım.

HƏSRƏTİM

Yaman nigaranam mən bu dünyada,
Rahat bir həyata çatmaq istərəm,
Yenə yuxusuzam şirin rəyada,
Boğulmaq istərəm, batmaq istərəm.

Məni bu intizar gecə əlindən,
Ay allah, qoparıb alan olaydı.
İşıqlı gündüzün küçələrinə,
Bir göz qırpımında salan olaydı.

Bu qəmi könlümdən kim siləcək, kim,
Yollara baxmaqdan gözüm saralıb.
Axı, mən bu dərdi nə qədər çəkim?
Dözümüm tükənib, səbrim daralıb.

Həsət sırasında, həsrət boyunda,
Bir həsrətim də var-torpaq həsrəti.
Bir can qurban verib onun qoynunda,
Əbədi uyumaq, yatmaq həsrəti.

QOŞA DƏRD, QOŞA AĞRI

Bir kənd axşamının yalqızlığında,
Qəlbimdə bir niskil böyüyür, şişir.
Uzanan gecənin qaranlığında,
Xəyalım yenə də yollara düşür.

Həsrətim uzanır qış gecəsitək,
Varmı bu gecənin axırı, sonu.
Dərdim hey qaynayır qır sobasıtək,
Hardadır bu dərdin əlacı, yönü?

Qoşa kənd uyuyur gecə qoynunda,
Havası da eyni, suyu da birdir.
Qoşa kənd çırpınır həsrət qoynunda,
Ay allah, bu necə çəkilməz dərddir?

Əsrlərdən bəri bir olub dərdi,
Toyda da qoşaca oynayıb bu kənd.
Ayırdı erməni hiyləsi, fəndi.
Bir dərd qazanında qaynayır bu kənd.

Quşlardır bu iki kəndin, obanın,
Biri-birisindən xəbər tutanı.
Bir niqrət yandırır dili-dodağı,
Lənətləyir eli, yurdu satanı.

BİR KÖRPƏ DOĞULDU

Üzüldü eldən əlim,
Ayrıldı tağdan telim.
Mənə qaçqın deməyin,
Ağırdı dağdan elim.

Həzin bir nəğməyəm, qəmli bir neyəm,
Neyləyim oxuyub, çalanım yoxdur.
Kürsü istəyirəm sözümü deyəm,
Bu elin dərdinə qalanım yoxdur.

Dəmir vaqonlarda, palçıq evlərdə,
Sabahın günəşi saralır, solur.
Çadır şəhərcikdə, qarğı kümlərdə,
Bu günün ziyası, işığı sönür.

Lilparlı bulağı lilli arx olub,
Sevinci ilişib dağlarda qalıb.
Fələkdən töhfəsi dönən çarx olub,
Gülüşi çiçəkli bağlarda qalıb.

Gözlərdə bir nisgil, bir həsrət yanır,
Dodaqlar kövrəlir, səyriyir, əsir.
Qaçqın ürəyində ümid oyanır,
Onu da həsrəti doğrayır, kəsir.

Ümitsiz, əlacsız, dərdə mübtəla,
Bir elin yuxusu didərgin düşüb,
Bir qaçqın ananın dilindən layla,
Bir ata öyüdü bizdən gen düşüb.

Toyların sevinci yurdlarda qalıb,
Vayların şivəni artıb, çoxalıb.
Ahıllar gözündə həyat saralıb,
Cavanlar hamısı vaxtsız qocalıb.

Bir körpə doğuldu qaçqın evində,
Allah, bu gəlişə varmı sevinən
Görən nə yazdılar ömürlüyündə,
Hansı ad düşəcək doğum yerinə.

BƏRDƏ

Ulu Nizamidən aldıq sorağın,
Bəlalı yurdumun balası Bərdə.
İgid övladların gözəl oylağı,
Şahiddir Nüşabə qalası Bərdə.

Sən aldın qoynuna qaçqın elləri,
Sən uddun gözlərdən axan selləri.
Hardadır o şirin, gözəl dəmlərin?
Balandır bu dərdə yanası, Bərdə.

Soltanbud meşəsi bir yaraşıqdır,
Ana kür boynuna gur sarmaşıqdır,
Bu könül hüsnünə çoxdan aşıqdır,
Gözəl Qarabağın sonası Bərdə.

Balanın qabarlı əlinə qurban,
Şirin ləhcəsinə, dilinə qurban,
Xuraman öz doğma elinə qurban,
Anamın ən əziz anası Bərdə.

YARALI NƏGMƏLƏR

Soruşursan nədir dərdin,
Nə anladım necə deyim?
Çəkilməzdir mənim dərdim,
Ağ günlərim qara geyir.

Əsir düşür muğamatım,
Yad əlində inildəyir,
Vurulubdur köhlən atım,
Atdan düşmək qəddim əyir.

Yaralıdır nəğmələrim,
Qan süzülür gözlərindən.
Mənsiz qalıb dərələrim,
İzim itir düzlərimdən.

Kəlbəcərdə gül açmayır,
Solur düşmən nəfəsindən.
Laçında kəklik uçmayır,
Qorxur yağı gülləsindən.

Şuşamda Xarı Bülbülüm,
İllərdir saralır, solur.
Ağdamda sarı sünbülüm,
Dən tutmayır, dənsiz qalır.

Dağlarımı duman alıb,
Zirvəsinə baxammıram.
Çaylarım nəğməsiz qalıb,
Avazında axammıram.

İtib üzüyümün qaşığı,
Bu töhmət sındırır məni.
Qurumur gözümün yaşığı,
Yaşım da yandırır məni.

İndi deyın, necə dözümlü,
Bu ağrıya, bu acıya.
Qarabağım, iki gözüm,
Mən bu vətən möhtacıyam.

NİYƏ YAŞAYIRIQ?

Tanrı, sənə üz tutmağa üzümüz yox,
Qırağından tanınmağa bezimiz yox,
Sözlər içrə seçiləcək sözümüz yox,
Daha niyə yaşayırıq bu dünyada?!

Arxamızca gələnlərə izimiz yox,
Peşman olub döydüyümüz dizimiz yox,
Gələcəyi görmək üçün gözümüz yox,
Daha niyə yaşayırıq bu dünyada?

Qarabağda üzə gülən yazımız yox,
Xoş ovqatda çalınacaq sazımız yox,
Fəda üçün torpağımız, tozumuz yox,
Daha niyə yaşayırıq bu dünyada?!

SƏNƏ DÖNƏRƏM

Ruhumun doğması, qəlbim əzizi,
Qoynunda qalıbdır ömrümün yazı.
Məni arzulasa tozlu yolların,
Boynuma dolansa həsrət qolların,
Mənsiz qəribsəsə güllü bağların,
Kövrəlib ağlasa mənli çağların,
Xatirəmi ansa isti dodağın,
Yol üstə saçını yolsa qovağın,
Özüm olmayanda xəyalım gəlsə,
Onu qarşılayıb bağrına bassan,
Ruhumu günəştək göyündən assan
Əsrlər ötsə də yenə gələrəm.
Dünya dağılsa da sənə dönərəm.

YORULMUŞAM

Yorulmuşam ya Rəbbim,
Daha qalmayıb səbrim.
Dostun xəyanətindən
Dərdə dəyanətimdən,
Layiq oldu-olmadı,
Böyüyə itaətimdən,
Bir kor bəxtə, kor eşqə
Müti ibadətimdən
İçimdəki ağrını gizlədən,
Üzümdəki yalançı səadətimdən,
Sadələvh qəlbimin
Yersiz mərhəmətindən,
Yorulmuşam dünyanın
Nahaq hərəkətindən,
Ac millətin ağız dolusu
Danışılan bərəkətindən,
Bitməyən, tükənməyən
Yurd həsrətindən.
Yorulmuşam, bezmişəm,
Hər şeydən, hər şeydən,
Təkcə doya bilmədiyim,
Bezmədiyim bir ad var
Doymuram Azərbaycan adlı
Doğma məmləkətimdən.

YAŞAT MƏNİ

Təbriz həsrətilə doğulmuşdum,
Bu həsrətin odunda sümüyəcən yanmışdım.
Qarabağ həsrəti ilə yaşamal,ı
Dünya boyda bu dərđi daşımalı oldum.

Bu həsrətlər bitənəcən,
Vüsal quşu ötənəcən,
Yaşat məni tanrım.
Təbrizin üzün görüm
Həsrətdən ağappaq ağarmış,
Yol olmuş saçın hörüm.
Basım odlu bağıma,
Bu vüsalın sevinci
Məlhəm olsun ağrıma.
Qarabağa qaranəfəs
Dilimdə doğma səs
Əlimdə çiçək gedim.
Yurd həsrətindən, qəmindən
Qaçaq gedim.
Bütöv, azad vətənə
Ömrümü qurban verim.
Vətən güllərindən qəbrimin üstə sərım.
O gün gələnəcən
Yaşat məni Tanrım,
Yaşat məni.

VƏTƏNİN QOYNUNDA BİR OĞUL YATIR

Vətənin dərđini basıb bađrına,
Vətənin qoynunda bir ođul yatır,
Könül, yana-yana belə çağırma,
Ayılda bilməzsən çox ağır yatır.

Azad bülbül idi vətən bađında,
Bəydi Qarabađın toy otađında,
Ömrünün ən gözəl, cavan çağında,
Düşübdür torpađa nə fađır yatır.

Səsinin yanđısı qəlbləri dələr,
Dərdli Qarabađı ah ilə bələr,
Gözləmə yolunu, umma ki, gələr,
Gəl çəkmə sınađa, nə çağır, yatır.

Əlli yaş nədir ki, insan çatmasın,
Heyif olar bu sevinci dadmasın,
Öldü ki, vətəni, eli atmasın,
Vətənlə qol-boyun nə ođul yatır.

Əlli də olacaq, səksən də, yüz də,
Həsrəti qalacaq baxışda, gözdə,
Bizi kökləyəcək muđamat üstdə,
Cismi torpađında qan-bađır yatır.

Elləri ovunur şirin səşində,
Muđamla ađladır elin yasında,
Ađdamın gül bađı Gülablısında,
Səxavət adında bir nađıl yatır.

ADSIZ ŐER

Buludun gz tklb
Vaxt,bivaxt ađlamaqdan.
Yolların dizi bklb,
tni, keni saxlamaqdan.
Dađların sinsi dađlı
Yad tapdađı gtrmkdn
Yurdların evi dađılır
İçəri drd trmkdn.

ADSIZ ŞER

Səni yurd çağırır oba çağırır
Çadır şəhərinin qərib sakini
Göylər də üstünə töhmət yağdırır
Topla ürəyində nifrəti, kini.

Nifrətin gülləyə, bombaya dönsün
Çatlasın başında qarı düşmənin.
Həsərlər qovuşsun el-oba gülsün
Bu dəfə sevincdən boğsun yaş məni.

ÇADIR ŞƏHƏRİNİ SEL APARIBDIR

Bu gecəki yağış ömrümə yağdı,
Gözümün yağışı içimə axdı,
Bu xəbər qəlbimdə əbədi dağdı,
Çadır şəhərini sel aparıbdir.

Kim yatdı bu gecə isticə, rahat,
Kimi ağrıtmadı bu dözülməz dərd,
Allahım, bu xalqın imdadına çat,
Çadır şəhərini sel aparıbdir.

Xəyalım çaşdırdı dağı, aranı,
Peşiman eylədim halım soranı,
Vətənin köksündən qara yaranı,
Çadır şəhərini sel aparıbdir.

Bu dərd şəhərinə bir dərd də gəldi,
Dözmədi naləyə göylər töküldü.
Yağan yağış deyil, qəm adlı seldi,
Çadır şəhərini qəm aparıbdir.

Fələk qan üstündən yenə qan etdi,
Kədər qanad açdı dərd bayram etdi,
Bəndə dözülmünə göy üsyan etdi,
Çadır şəhərini sel aparıbdir.

Nifrət bayraq kimi qoy qaldırılsın,
Çadırlar elimdən yığışdırılsın,
Bu dərd şəhərinin ömrü qırılsın,
Deyək dərdimizi sel aparıbdir.

NEYLƏYİM?

Zaman, məni baharımdan ayırıb,
Payızıma çatdırmısan neyləyim?
Əzrayiltək qılıncını sıyırıb,
Başım üstə qaldırmısan neyləyim?

Dünya məni barmağına dolayıb,
İllər şuxluğumu çapıb-talayıb,
Dərdlərimi tonqal kimi qalayıb,
Ürəyimdə yandırmısan neyləyim?

Bəxtim seçilməyir qara kömürdən,
Kaş ki, yaranaydım daşdan-dəmirdən,
Üzmüsən əlimi xoşbəxt ömürdən,
Zindanlara saldırmısan neyləyim?

Viranə qoymusan taxtı-tacımı,
Seçəmmirəm şirinimi-acımı,
Vaxtsız ağartdığıın siyah saçımı,
Küləklərə yoldurmusan neyləyim?

Aqillərə, qananlara qul oldum,
Vətən yollarında bitən gül oldum,
Qarabağ dərdindən yandım kül oldum,
Zəfər marşı çaldırmırsan neyləyim?

KƏNDİMƏ

Bu yay gələmmədim isti qoynuna,
Bəlkə ona görə soyuyur təbim.
Qol sala bilmədim doğma boynuna,
Bəlkə ona görə oyulur qəlbim.

Arxların üstündən yarpız biçmədim,
Meh olub çölündən səssiz keçmədim,
Səmadan bəxtimə ulduz seçmədim,
Bəlkə ona görə uyuyur bəxtim.

Nazını çəkmədim xəstə atamın,
Qəlbim öz dilində səslər anamı,
Qoy çalsın bir həzin səslə laylamı,
Bəlkə rahat ola, uyuya qəlbim.

Dözməyib qəlb yaxan bu həsrətinə,
Çıxacam taleyin, bəxtin əksinə,
Bir bahar axşamı doğma köksünə,
Əlvan əklil kimi qoyular qəbrim.

BİLƏRSƏN

Gəzdikcə yurdumu mən qarış-qarış,
Ağlım ürəyimə deyir yan, alış.
Ruhunla, cisminlə torpağa qarış,
Bir gün bir çiçəyə dönüb gələrsən.

Dağların döşünə yayıla bilsən,
Zirvəyə ucalıb, dərədə itsən,
Qoca palıd olub meşədə bitsən,
Məğrur qartal kimi uçub gələrsən.

Əgər yola dönsən el yaylağına,
Köprü ola bilsən aran, dağına,
Dağların dumandan ağ yaylığına,
Bürünüb cənnətə köçə bilərsən.

“RUHANI” ÇAL

Yenə ruhum can evimə sığmayır,
Yaralı qəlbimi qəmlər oxlayır
İçimdə bir həsrət yaman ağlayır,
Qadan alım, “Ruhani” çal, “Ruhani”.

Çal “Ruhani” yaralarım bağlasın,
Yaşa dönüb gözlərimdə çağlasın,
Dərdimin sinəsin deşib dağlasın.
Qadan alım, “Ruhani” çal, “Ruhani”.

Sazında yanıqlı tel olum aşığı,
Kədərdən ağlayan dil olum aşığı,
Bu səsin sehrinə qul olum aşığı,
Qadan alım, “Ruhani” çal, “Ruhani”.

Təpədən dırnağa oyala məni,
Gəl uçurt bu yaldan, o yala məni,
Dağların döşünə yayala məni,
Qadan alım, “Ruhani” çal, “Ruhani”.

Xəyalım Laçını, Şuşanı gəzsin,
Ruhumun sevdiyi guşəni gəzsin,
Qayadan uçulan daş məni əzsin,
Qadan alım, “Ruhani” çal, “Ruhani”.

Qoyma qaysaq tuta dərd təzələnsin,
Həsrətin qışına bir yaz ələnsin,
Qəmdən sərxoş olan qəlb məzələnsin,
Qadan alım, “Ruhani” çal, “Ruhani”.

GEDƏ BİLMƏDİM DAĞLARA

Dərdim yaman qövr eyləyir,
Fələk yenə cövr eyləyir,
Dağlar gəndən əl eyləyir,
Gedə bilmədim dağlara.

Gəl dərmanın məndə deyir,
Çiçəkli sinəmdə deyir.
Göy otlı çəmən də deyir,
Gedə bilmirəm dağlara.

Yağılar içdi bulağın,
Sorağındadır qulağın,
Tutdular yolun-yolağın,
Gedə bilmədim dağlara.

Çaylar qəzəbindən daşdı,
Şələlələr dağdan aşdı,
Meşələrin gözü yaşdı,
Gedə bilmirəm dağlara.

Bu dərd seli hardan gəldi,
Göydən gəldi, yerdən gəldi,
Məni bu dünyadan sildi,
Gedə bilmədim dağlara.

YUXUMA GƏLMİŞDİ DAĞLAR BU AXŞAM

Göz yaşından dağlar yenə nəm çəkdi,
Zirvədə qartallar yaman qıy çəkdi,
Niskilli bulaqlar şəklimi çəkdi,
Yuxuma gəlmişdi dağlar bu axşam.

Gülü üzülübü gəlin Şuşamın,
Qanı süzülürdü dağı-daşının,
Onsuz nə önəmi var bu yaşamın,
Həsrət qılıncıyla paralanmışam.

Laçının yolların yağı tutubdu,
Qubadlı qəm içib, dərqli yatıbdı,
Ağdamın hayına bəs kim çatıbdı,
Bu sual önündə donub qalmışam.

Xocalım ağlardır ovuna bilmir,
Kəlbəcər lal olub, ta dinə bilmir,
İllərdir elləri yaylağa gəlmir,
Bu dərddə dözürəm deməli daşam.

Üzümə baxmadı Füzuli babam,
Necə də küskündü Zəngilan obam,
Bu doğma yurdlara elə bil yadam,
Bu dərd ocağında qarsalanmışam.

Xankəndi olubdu dığa meydanı,
Cəbrayıl qəm olub göylərdən damır,
Külli Qarabağım od tutub yanır,
Yuxuma gəlmişdi yurdlar bu axşam.
Deyirdi elimçün çox darıxmışam

ALLAH MƏNİ QUŞA DÖNDƏR

Allah məni quşa döndər,
Qonum zirvələr qaşına.
Dağ sanballı daşa döndər,
Düşüm düşmənlər başına.

Allah məni yola döndər,
Çatdırım yurda elləri.
Bir incəcik gülə döndər,
Dərsin məni yar əlləri.

Allah məni çölə döndər,
Sinəmdə güllər bitirim.
Bir qurumaz gölə döndər,
Ellərə sevinc gətirim.

Allah məni oda döndər,
Kül eyləyim yamanları.
Acı həqiqətə döndər,
Udum şirin yalanları.

Allah məni dərdə döndər,
Hamının yükün daşıyan.
Bir sevimli yurda döndər,
Qoynunda ellər yaşıyan.

ANALAR SÜLH İSTƏYİR

Yenə müharibə, yenə qan-qada
Yenə göz yaşları, nalə, fəryad, ah,
Bəşərin günahı nədir ki, Allah.
Bombalar yağış tək yağır torpağa,
Hər atılan güllə, hər düşən mərmə,
Analar qəlbində sağalmaz yara.
Analar dünyaya, ulu bəşərə,
Canından can alan övladlar verir,
Əvəzində harın, hissiz, duyğusuz,
Şöhrət əsirləri, qan hərisləri.
Anaya ağırdan ağır dərd verir.
Ana ürəyinin ağrılarını,
İçini qovuran yanğılarını
Dəqiq ölçə bilən, göstərə bilən,
Bir cihaz ixtira olunsa əgər
Bəlkə də son qoyar bu qana bəşər.
Ana qəlbim göynəyər
Dünyadan sülh istəyər

ƏFV ELƏ

Ürəyimdə həsrət gülü açıldı
Tikanları gözlərimə sancıldı
Dərd əlindən bağrım başı qaçırdı
Dözümüm qurtarıb Tanrım əfv elə.

Düyün-düyün yaralarım qan verir,
Dərd pətəyim qəmlə dolu şan verir,
Arzularım sinəm üstə can verir,
Buna dözəmmirəm Tanrım əfv elə.

Ümidlərim gedər-gəlməz yoldadır,
Heç bilmirəm rahatlığım hardadır.
Qarabağım yad əlində dardadır,
Daha dözəmmirəm Tanrım əfv elə

QARABAĞIM

Necə verdik yada səni,
Atdıq yanar oda səni,
Çulğaladı qada səni,
Göz bəbəyim Qarabağım.

Yad əlilə yaralandın,
Necə yerə paralandın,
Bizi necə övlad sandın,
Bir biləydim Qarabağım.

Dərd körpədir anası sən,
Qəm ilmədir hanası sən,
Həsərət saray binası sən,
Kaş öləydim Qarabağım.

Yıxıb həsrət sədlərini,
Qırıb sərhəd bəndlərini,
Ürəyinin qəmlərini,
Mən siləydim Qarabağım.

ANAM LAYLA DEYƏNDƏ

Qaranlıq göylərdən ay süzüb axdı
Ulduzlar dalınca həsrətlə baxdı
Gözümün yaşları üzümə axdı,
Anam nəvəsinə layla deyəndə.

Quşlar nəğməsinə, səsinə kəsdi,
Şirin zümzüməli bulaq da susdu,
Qəlbimin ən zərif telləri əsdi,
Anam nəvəsinə layla deyəndə.

Allah, xəyalımdan gör nələr keşdi,
Bir qəmli xatirə qəlbimi deşdi,
Həsrət yurdlarımız yadıma düşdü,
Anam nəvəsinə layla deyəndə.

Bir körpə uşağa döndüm o axşam,
Bildim nədən ötrü mən darıxmışam,
Anasız, laylasız duydum bir daşam,
Anam nəvəsinə layla deyəndə.

Qəlb göynədi, sızıldadı kaman tək,
Bir qəmli bayatı çağırdı ürək,
Dünya layla dedi elə anam tək
Anam nəvəsinə layla deyəndə.

VƏTƏN HƏSRƏTİ

Dumanlı dağların başı buludlu,
Yandırır Qarabağ həsrəti məni.
Yamacı laləli, döşü göy otlu,
Dondurur Dəlidağ həsrəti məni.

Qaraxaç, Sarıyer, o Taxta başı,
Qiymətin nə bilər görməyən naşı.
Sevənçün qızıldır bir qara daşı,
Sındırır bu dağ-daş həsrəti məni.

Gözəllər gözəli Şuşam dustaqdır,
Bir doğma həmirə, səsə müştəqdir,
Ay Allah, qurbanı kim olacaqdır,
Yandırır Şuşamın möhnəti məni.

Yeddiqat sınıbdı yeddi yerindən,
Xarı bülbül solub səmum yelindən,
Gəl al, Vətən oğlu, yağı əlindən,
Öldürür ellərin töhməti məni.

Laçınım inləyir yad caynağında,
Ağdamım boğulur qan çanağında,
Ellərim bir igid ər sorağında,
Soldurur Vətənin firqəti məni.

QARABAĞIM

Viran könlümün məskəni,
Qarabaxtlı Qarabağım.
Sınıq qəlbimin həmdəmi,
Bəd ovqatlı Qarabağım.

Beynimin qəm oylağısan,
Gözümün qan çanağısan,
Dilimdə bitən ağısan,
Viran taxtlı Qarabağım.

Başımda dərd tacım mənim,
Həm şirinin, acım mənim.
Qəm qovuran sacım mənim,
Çönən çarxlı Qarabağım.

Qarabaxtlı anam oldun,
Çalınmamış laylam oldun,
Gözü yaşlı sonam oldun,
Kür sabahlı Qarabağım.

Yad tapdaqda solan gülüm,
Qara gələn ayım, ilim.
Sən azad ol, qoy mən ölüm,
Köksü dağlı Qarabağım.

ŞƏHİDLƏR XIYABANINDA

Sıralanıb məzarlar durna qatarı kimi,
Havalanıb ruhları göydə qağayı kimi.
Sülh rəngini geyinib dünyadan sülh istəyir,
Azadlıq rəngli güllər məzarını süsləyir,
Qərənfillər gəlintək məzarlara sığınıb,
Həyadan üzlərinə qırmızı qan sağılıb.
Dərd adlı qara bulud baş daşına dolanıb.
Burda ahdan-nalədən hava yaman bulanıb.
Gözlərin qəm yaşından daş-torpaq da doyubdur.
Anaların qəlbinə sağalmaz dağ qoyubdur.
Burda xalqın ürəyi azadlıq deyə vurur,
Bura xiyaban deyil, yenilməyən bir qürur,
Burdan qan içənləri məğrur əllər daşlayır
Böyük bir döyüş yolu elə burdan başlayır.

ŞUŞAM MƏNİM

Düşmən dörd bir yanın kəsdi,
Qılıncın öz qının kəsdi,
Yolunu qar-duman kəsdi,
Yetim qaldın, Şuşam mənim,
Dönüm qara daşa məni.

Üzeyir dərd bəstələdi,
Natəvan qəm dəstələdi,
Bülbül ağlar səslə dedi-
Sənsiz qaldıq, Şuşam mənim,
Dönüm qara daşa məni.

Xarıbülbül çəkdi nalə,
Dağda qan-yaş tökdü lalə,
Xanın vurdu son zəngülə-
Yada qaldın, Şuşam mənim,
Dönüm qara daşa məni.

Göylər qəm leysanı tökdü,
Cıdır düzün birdən çökdü,
“Ərimgəldi” qəddin бүkdü-
Ağlar qaldıq, Şuşam mənim,
Dönüm qara daşa məni.

Haydı, igidlərim, baxın,
Bu ruhlardan tüstü qalxır,
Əlinizdə qılınc qalxın,
Yol gözləyir, Şuşam mənim,
Deyir elim, yaşat məni.

QƏRİB QƏBRİSTAN

Qərib qəbristanın qərib sakini,
Yollarda sürünən hansı həsrətdir?
Torpağa sığmayan bu qəm yükünü,
De, sənə çəkdirən hansı namərddir?

Allah, qəbristan da qərib olarmış,
Ruhlar da didərgin düşərmiş demə.
Qaçqın qəbirlər də saçın yolarmış,
Ağrıdan sinəsi bişərmiş demə.

Yollara boylanan başdaşlarından,
Nalələr qarışar göydə buluda.
Onların tökdüyü göz yaşlarından,
Hər damla çevrilər sönməyən oda.

Yandırar hər baxan, duyan insanı,
Bu qərib həsrətdən pay verər ona.
Əgər bir nöqtədə birləşsə hamı,
Bu yurd həsrəti də çatacaq sona.

BƏRDƏM

Mənəvi dünyamın gözəl məkanı,
Ruhumun qidası, mayası Bərdəm.
Şirin xəyalınla keçir hər anım,
Dilimin əbədi duası Bərdəm.

Odlar ölkəsinin od balasısan,
Tarixin silinməz ad qalasısan,
Ömrümə saçılan nur şöləsisən,
Dünyamın ən əzəl dünyası Bərdəm.

Ürəyimin içindəki ürəyim,
Ruzim, bərəkətim, duzum, çörəyim,
Harda olsam təkcə sənsən görəyim,
Könlümün ən şirin sədası Bərdəm.

Nə deyim yaraşsın sənin hüsnünə,
Çağırısan hay verrəm hər an səsinə,
Qəlbimdəki heykəlinə, büstünə,
Bəzəkdir Nüşabə qalası Bərdəm.

Ay dilimin şirin-şəkər kəlməsi,
Şikəstə harayım, muğamat səsim,
Oduna yanmağa çoxdur, həvəsim,
Başımın eşq adlı havası Bərdəm.

Bağımsan, bağçamsan, həm gülüzarım,
Atamsan, anamsan, həm dostum, yarım,
Həm ilk beşiyimsən, həm son məzarım,
Ruhumun əbədi odası Bərdəm.

BİLMƏDƏN

Arzum gül açardı könül bağında,
Sevgim nur saçardı qəlb otağında,
Ömrümün ən gözəl, şirin çağında,
Bəxtin tələsinə düşdüm bilmədən.

Qırılmaz iradəm, polad dözüüm,
Əyildi, sarsıldı yaşamaq əzmim.
Qaynar ürəyimin, isti sözümün,
Odunda qarşıldım, bişdim bilmədən.

Sevirdim günəşin qürub çağını,
Gözəl Qarabağın cənnət bağını,
Ömrün ən əlçatmaz uca dağını,
Mən səssiz-səmirsiz aşdım bilmədən.

ÇAĞIR AĞDAMA

“Haydı ellilərım, haydı, Ağdama”
şerinin müəllifinə

Bilirsənmi nə həsrətlə gözləyir,
Göz yaşını buludlarda gizləyir,
Yolları yaralı ney tək sızlayır,
Gəlin, məlhəm olun,-deyir yarama,
Çağır, qardaş, bu elləri Ağdama.

Ağrısın, acısın segahla deyir,
Ayrılıq tamını min ahla yeyir,
Gəzməyin bu ağır günahla deyir,
Tanrı bağışlamaz bunu adama.
Çağır, qardaş, bu elləri Ağdama.

Bəsdir töhmət altda yaşadığımız,
Çadırdan-çadıra daşındığımız,
Yağını yurdlardan qaşındığımız,
Xəbər çatsın hər komaya, hər dama,
Çağır, qardaş, bu elləri Ağdama.

Qarabağda qarışıbdır fəsillər,
Qatıb qabağına onu nəhs illər,
Bizi odlayacaq gələn nəsillər,
Cavab verəcəkmi kimsə o qana.
Çağır, qardaş, bu elləri Ağdama.

OLMADI

Gündüzlər günəşdən, gecələr aydan,
Kədərdən, matəmdən, sevincdən, toydan,
Qohumdan, yaxından, uzaqdan, yaddan,
Soruşdum, niyəsin bilən olmadı.

Gözlərim qan-yaşla doldu-boşaldı,
Həsret ürəyimə yanar iz saldı.
Gözəl Qarabağım yadlara qaldı,
Çıxmadı yiyəsi, gələn olmadı.

POLAD BÜLBÜLOĞLUNA

Canımdan da əziz Qarabağımın,
Dərdli dili, görün gözüdür, Polad.
Ölməz Bülbülümün od-ocağının,
Sönməyən alovu, közüdür Polad.

Şuşa həsrətidir saçındakı dən,
Qaçqın soydaşlardır gözündəki nəm,
Yandırır qəlbini bu ağrı, bu qəm,
Hər yerdə Qarabağ sözüdür Polad.

Namuslu vətəndaş, gözəl sənətkar,
Hələ yol gözləyən çox bəstəsi var.
Səsində gül açır şirin mahnılar,
Zərif könuəllərin sazıdır Polad.

Adı tək özü də əyilməz, möhkəm,
Vüqarı, qüruru dağlara çəkən.
Ürəklə arxalan, ürəklə söykən,
Yanar ürəklərin buzudur Polad.

Ulu mədəniyyətə layiqli sərdar,
Dərdli ürəkləri almaqda pərgar,
Yar ol üstündə sən,ey pərvərdigar
Dahi Bülbülümün izidir Polad

Bağlıdır yurduna ən incə bağla,
Qeyrətli oğuldur vətənə,xalqa,
Tanrım,özün qoru,sən özün saxla,
Ulu Qarabağın özüdür Polad

VƏTƏN İŞIQDIR

Sərhəd kəndimizin içindən keçir,
Sərhəd ayrılıqdır, sərhəd həsrətdir.
Bu həsrət qəlbimin içindən keçir,
Vətən evimizin içindən keçir.
Vətən məhəbbətdir, Vətən işıqdır,
Bu işıq ömrümün içindən keçir.
Vətən sarı qanadlanan, boylanan,
Həzin duyğularım, zərif hisslərim,
Kövrək ürəyimdən eşq suyu içir.

DİDƏRGİNƏM

Viranə baxçada solub-saralmış,
Ömür yollarını duman-qar almış,
Həsərdən, kədərdən dolub qaralmış,
Ləçəyi tökülmüş ağlar güləm mən.

Anlaya bilmirəm nədir günahım,
Boş keçir günlərim, solur sabahım,
İtibdir ömrümdən gözəl növrağım,
Səadət bağından bir sürgünəm mən.

Xuraman, artıbdır qəlbin göynəyi,
Cırılıb, süzülüb bəxtin köynəyi,
Allah, necə deyim, necə söyləyim?
Vətəndə vətənsiz didərginəm mən.

ŞƏHİD ANASI

Ana! Hər bir addan müqəddəs bir ad!
Bütün məbədlərdən uca bir məbəd!
Bəs şəhid anası sənə nə deyək,
Adının yanında de nə söyləyək.
Könlünün ən şirin duyğularını,
Dünyaya ən böyük sayğularını,
İtirən anaya nədir təsəlli?
Canından can alan, ruhundan həyat
Sevib bəslədiyi oğul balası
Ömrünün bəzəyi, sevinc qalası
Çatıbdır bir şöhrət, şan zirvəsinə,
Ucalıb şəhidlik mərtəbəsinə.
Şəhid anasının kədəri, qəmi,
Özü də şəhiddir dərdlər içində
Şəhid oğulların anaları da
Şəhid dərd yaşadır daim içində.

MUĞAMATIM

Qəlbim dərd əlində təklənib deyə,
Musiqi olubdur həyanım indi.
Ağrım “Segah” üstə köklənib deyə,
Muğamat olubdur dərmanım indi.

Hərdən itirəndə özüm-özümü,
Axtarıb tapıram muğam içində.
Mən orda tapıram səbir, dözümü,
Kədər qaldıranda tüğyan içimdə.

“Zabul”um, “Şahnaz”ım qəm buxovlayır,
“Qatar”ım aparır nurlu sabaha.
“Cahargah” bulaq tək coşur, çağlayır,
“Segah”ım dilimdə dönür son aha.

“Heyrat”ım dünyaya böyük heyrətim,
“Rast”ım ürəyimin sızan qanıdır.
“Şikəstə”m qəlbimi didən həsrətim,
Canımdan ayrılan şirin canımdır.

Nə yaxşı sən varsan ulu musiqim,
Yoxsa neyləyərdi dərdli ürəklər.
Kim sənə vurulsa, olsa aşiqin,
Könlündə min ümid, arzu çiçəklər.

AZƏRBAYCAN

Şerimizin ilk misrası,
Dilimizin ilk laylası,
Anamızın ilk anası,
Doğma yurdum Azərbaycan.

İlk sevgimiz, ilk andımız,
Keçilməyən inadımız,
Sənə qalib can borcumuz,
Elim, obam Azərbaycan.

Biz başına dolanarıq,
Keşiyində dayanarıq,
Təkcə sənsiz olammarıq,
Əziz anam Azərbaycan.

Gözümüzün giləsisən,
Qəlbin bircə dənəsisən,
Ömrümüzün sənəsisən,
Şirin adım Azərbaycan.

Biz qədrini biləsiyik,
Kədrini böləsiyik,
Səndən ötrü öləsiyik,
Azərbaycan, Azərbaycan.

AĞLAMA ŞƏHİD ANASI

Belə yana-yana ağlama şəhid anası,
Mənəm ağlayası, mənəm yanası.
Sən məndən xoşbəxtsən bilirsənmi?
Bir qəbrin var üstündə ağlamağa,
Bir ruhun var, səsləyib oxşamağa,
Bir xatirən var ömürlük saxlamağa,
Mən harda ağlayım?
Kimi səsləyib oxşayım?
Nəyi əzizləyib saxlayım?
Belə ağlama şəhid anası,
Sənə baxıb ölməyim gəlir,
Qupquru göz yaşımı silməyim gəlir.
Bütün dərdləri, yaraları örtən
Qara torpağa girməyim gəlir.
Belə ağlama şəhid anası,
Deməyə dərdin var,
Bağlamağa yaran var,
Getməyə yerin var,
Mənim nə dərdim var, nə yaram,
Anlayacaq kimsəm yox,
Sənin balan şəhiddir,
Mənimsə haqqım.

BİLƏYDİM

Ürəyimi minib çapan ağrını,
Yalan bilib aldandığım doğrunu,
Ömrümü talayan, çalan oğrunu,
Qəlbimdən qoparıb ata biləydim.

Söküb sərhədləri, qırıb kolları,
Qapayıb həsrətdən donan qolları,
Bir göz qırpımında qarlı yalları,
Aşib dağlarıma çata biləydim.

Səpəydim yollara əlvan gülləri,
Duyaydım nəğmələr deyən dilləri,
Görəydim firavan, azad elləri,
Rahatca bir yuxu yata biləydim.

Heç kəs olmaz vallah mənim günümdə,
Heç dərd olmaz bu biçimdə, yönümdə,
Bu həsrəti diz çökdürüb önümdə,
Ömrümə xoş sevda qata biləydim

BU DÜNYA BELƏMİ QALACAQ ELƏ

Viranə könlümə bir təsəlli yox,
Başımda misallar heç bir həlli yox.
Tapılmaz dərmandır azarlarsa çox,
Bu dünya beləmi qalacaq elə.

Cənnət torpağında yağılar gəzir,
Gülşən güllərimi yad əllər üzür,
Yoxsulluq, yurdsuzluq elləri əzir,
Bu dünya beləmi qalacaq elə.

Nə olar bircə yol ürəkdən gülsəm,
Həsrəti, nisgili qəlbimdən silsəm,
Tanrım, bu dünyanın sahibi sənsən,
Bu dünya beləmi qalacaq elə.

XOCALIM

Dərdli Qarabağın nakam gözəli,
Açılmayan xoş baharım Xocalım.
Sinəmdə sən adlı yaram közərir,
Göyləri yandırır ahım Xocalım.

Dilimin nəğməsi ağıya dönür,
Sevincim dözülməz ağrıya dönür,
Özümə düşməyə, yağıya dönür,
Sənsiz gələn hər sabahım Xocalım.

Qan gölündə çalxalanan oylağım,
Qürbətə çevrilən gözəl yaylağım,
Yad əlində, yad tapdaqda qalmağım,
Bağışlanmaz bir günahım Xocalım.

Tariximin qan daman səhifəsi,
Xalqımın püskürən, hayqıran səsi,
Qarğaram nə qədər gəlir nəfəsim,
Kaş tuta düşməni ahım, Xocalım.

Sənsiz kecən ayı, ili saymağım,
Yandırır, göynədir dilim, dodağım,
Nola, bir gün olam yenə qonağın,
Tanrım olsun qoy pənahın, Xocalım.

YURDA DÖNƏSİYƏM

Dünya sonsuz qəm gölüdür,
Mən bu gölün sonasıyam.
Könlüm dərdin yurd yeridir,
Dindirməyin sınaşıyam.

Şəhid yurda baş daşıyam,
Qaçqın elin göz yaşıyam,
Deməyin dərdə naşıyam,
Dərd içində donasıyam.

Küsmüşəm özüm-özümdən,
Bezmişəm səbir-dözümdən,
Bircə çınqı közə bəndəm,
Alışaraq yanasıyam.

Qan-yaşla dolu gözlərim,
Dilim göynədir sözlərim,
Qarabağ adlı gözəlin,
Qarabaxtlı anasıyam.

Qəmin içində ərisəm,
Çən olub dağa çəkilsəm,
Ruh kimi göyə yüksəlsəm,
Yenə yurda dönəsiyəm.

DÜNYA SÜLH DESİN

Dünya bezib anaların ahından,
Nigaranam dünyanın sabahından,
Diləyim var Tanrının dərgahından,
İnsanlığı ədalətə səsləsin,
Bütün dünya bir ağızdan sülh desin.

Nifrəti yox edib ellər barışsın,
Silahlar yerinə güllər danışsın,
Meydanlarda söz, musiqi yarışsın,
Anamız yer qoynunda gül bitirsın,
Bütün dünya bir ağızdan sülh desin.

Torpaq ağrıməsın, göy ağlaməsın,
Xalqlar bir-birinə kin saxlaməsın,
Bir güllə açılıb qəlb dağlaməsın,
Dava sözü lüğətlərdən silinsin,
Bütün dünya bir ağızdan sülh desin.

Yer üzündə dostluq olsun hökmran,
İnsanlar yetişsin yaradan-quran,
Sevgiyə döyünsün qəlblər hər zaman,
Tanrım bu arzuya qoy rəvac versin
Bütün dünya bir ağızdan sülh desin.

BAYATILAR

Danışdım aya dərdim,
Ulduza, Aya dərdim,
İstədim sayın biləm,
Gəlmədi saya dərdim.

Ağladım gözüm yandı,
Danışdım sözüm yandı,
Dərd közərtti canımı
Oduna özüm yandım.

Bir aham çəkənim yox,
Qan-yaşam tökənim yox,
Gör nə vaxtdır ölmüşəm,
Kəfənə bükənim yox.

Bəxtini söyər ağlar,
Qaralar geyər ağlar,
Oğlu ölən analar,
Dizinə döyər ağlar.

Dərddən yanan elimdi,
Ağı deyən dilimdi,
Ölümə dözmək olar,
Bu ölüm yox, zülümdü.

O tayda dağlar qaldı,
Bağçalar, bağlar qaldı.
Bir el didərgin düşdü,
Yurd yeri ağlar qaldı.

Qəmlidir sarı bülbül,
İtirib yarı bülbül.
Sənə yad gözlər baxır,
Açılma, Xarı bülbül.

Kimə deyim bu dərdi,
Itirdim neçə mərđi.
Sinəmdə köz bağlayıb,
Doğma Qarabağ dərdi.

Düşmənlərdən öc alım,
Dağlarından bac alım.
Sənin dağın çəkilməz
Bu sinəmdən, Xocalım.

Ayım, ilim ağlayır,
Bağda gülüm ağlayır.
Qara gələn bəxtimi
Sürgün elim ağlayır.

Qurban o ah-vayına,
Yasa dönən toyuna.
Namərdlər kar oldular,
Çatmadılar hayına.

Mən aşiq Qarabağım,
Seçilmir qaram, ağım.
Səni itirən gündən
Oldun bayatım, ağım.

Dərdlərini biləydim,
Qəmlərini böləydim,
Qurban olub adına,
Torpağında öləydim.

Dağlarda lalam mənim,
Basılmaz qalam mənim.
Dağına necə dözüm,
Ay şəhid balam mənim.

Qəlbimdə yara sızlar,
Ya dərдин yara sızlar.
Yaralı ağrısını
Nə bilər yarasızlar.

O tayda dağlar qaldı
Bağçalar, bağlar qaldı
Bir el didərgin düşdü
Yurd yeri ağlar qaldı.

Qanlıdır yara sarğım,
Şan-şandır qara bağrım,
Yağılar tapdağında
İnləyir Qarabağım.

Oyuldu oymaq-oymaq
Töküldü yarpaq-yarpaq
Qorxuram üz döndərə,
Bizdən yaralı torpaq.

Gül bağına düşəm kaş,
Od qoynunda bişəm kaş,
Tezliklə həsrət bitə,
Sənə çatam Şuşam kaş.

Adım, şöhrətim, şanıım,
İgid elli Ağdamım.
Yarana məlhəm olsun,
Öz ürəyim, öz qanıım.

Dözmək olmaz bu dağa

Gəlin qalxaq ayağa,
Oğullar səf bağlayın,
Gedirik Qarabağa.

Qəm üzdü diddi məni
Mən susdum dərd dinəni
Dil susur göz danışır
Deyiblər dərddi məni.

Kədərim qalacaqdı
Qəm odu dolacaqdı
Millətin dərdi üçün,
Sinəm çox balacadı.

Qarabağım dumandı,
Ahdan halı yamandı
Qoymayın darda onu
Tez qurtarın amandı.

Bağbanınkı bağ dərdi,
Nehrəninki yağ dərdi
Məni ozan eylədi
Doğma Qarabağ dərdi

POEMA

XAN QIZI

Ta qədim zamandan bir adət vardı,
Bu adət min illər eldə yaşardı.
Dünyaya bir qız uşağı gələndə,
Qohum-qardaş, eşidəndə, biləndə,
Kədərlənib başsağlığı verərdi,
“Qəm yeməyin, qismət budur” deyərdi.
Yazıq qızın bu dünyaya gəlişi,
Dərd olurdu, müşkül idi hər işi.
Belə düşünənlər indi də vardır,
Bu üzdən qadının meydanı dardır.
İki əsr əvvəl Azərbaycanda,
Bu odlar yurdunda, gözəl məkanda,
Qarabağ adlanan cənnət bağında,
Yayın ortasında, oğlan çağında,
Bütün Qarabağın sahibi, karı,
Hamının sevdiyi bir hökmdarı,
Mehdiqulu xanın xanimanında,
Tanrının pozulmaz bir fərmanından,
Bu dünya üzünə bir inci gəldi,
Atanın, ananın sevinci gəldi.
Bu qızın gəlişi gözəl cahana,
Xoşbəxtlik bəxş etdi Bədircahana.
Bu xəbər tezliklə ellərə çatdı,
Çoxları kədərə, qüssəyə batdı.
Xanın ondan başqa yoxdu övladı,
Axı qızdan necə varis olardı?
Belə düşünmürdü Mehdiqulu xan,
Bu ağıllı insan, bu kamil insan.
Dünya görmüş, dərin kamal sahibi,
Çox yaxşı bilirdi ulu tarixi.
Tarixdə yaşamış bir çox qadın var,
Hünəri, qeyrəti əbədi qalar.
Bir ata sözünü kimsə unutmaz,
“Aslanın erkəyi, dişisi olmaz”.
Tanrım böyük xanın bu niyyətini,
Öz varis qızına məhəbbətini,
Həsələ yetirdi, puç eyləmədi.
Xan bivaris kimi köç eyləmədi.
Böyük ehtiramla öz anasına,
Oğula bərabər qız balasına,
Xurşid adın verdi böyük istəklə,
Böyüdü qızcığaz sevgi-izzətlə.
O yaşa dolduqca gözəlləşirdi,
Ağıla dolurdu, kamilləşirdi.
Qızlar bulağından su içən zaman,
Bir sevgi qəlbində oldu hökmran.
Bu nəcib xislətli, incə sərvinaz,
Bir eşqin əlində oldu qəmli saz.

Camalı ay ilə, ulduza təndi,
Nə sözə gələndi, nə də bitəndi.
Çoxları həsrətədi bu məhliqaya,
Sevgilər bəslərdi bu dilrubaya.
Xan qızı adlanan bu gözəl pəri,
Sanmayın adicə gözəldi, bəli,
Şair təbli, dərin kamal sahibi,
Heyrətdə qoyurdu çox müsahibi,
Neçə dil bilirdi, elmə malikdi,
Əməli təmizdi, safdı, salikdi.
Gözəl rəssam idi, hər zövqü vardı,
Saplardan əl-əlvən naxış vurardı.
Büllürtək təmizdi, safdı ürəyi,
Olardı kasıbın hər an gərəyi.
O çox səxavətli, dərd anlayandı,
İncə mətləbləri sözsüz duyandı.
Vətənçün, xalq üçün candan keçərdi,
Zalımı qılınctək sözlə biçərdi.
Onun kəraməti, həm səxavəti,
Hər an artırır, eldə hörmətin.
Hər gülə, çiçəyə şerlər qoşan,
Bir şirin sevgiyə çırpınan, coşan,
Bu incə könüllü hökmdar qızı,
Yaşardı şad-xürrəm, taledən razı.
Sevib-sevilirdi bəxtəvər idi,
İncilər içində dürr-gövhər idi.
Xalq baxıb gözəllik, istedadına,
“Dürri-yekta” dedi onun adına.
Sanırdı fələkdən alacaq kamı,
Yanacaq tezliklə səadət şamı.
Amma o saydığı fələk saymadı.
Gənclik nəşəsindən, eşqdən doymadı.
Taleyi bağlıymış ana torpağa,
Tanrı yaman yerdə çəkdi sınağa,
Xanlıq mülklərini, nəsil ocağını,
Candan çox sevdiyi Qarabağını,
Qorumaq, diriltmək, yaşatmaq üçün,
Keçdi sevgisindən, keçdi haqq üçün,
Qədim Qarabağın fədakar qızı.
Qoydu əbədilik bu yurdda izin.
Getdi sevmədiyi yad, nadan xana,
O gündən qəlb evi oldu qəmxana.
Bu hissiz, duyğusuz xan oldu əri,
Qaranlıq zindana döndü günləri.
Xasay xan adlanan bu kef düşgünü,
Viranə eylədi könül mülkünü.
Könlünə, halına çox uyğun olan
Təxəllüs götürdü, oldu Natəvan.
Natəvan kimsəsiz, tənha deməkdir,
Qəm ilə, kədərlə ömür sürməkdir.
Nə qədər yaraşdı halına bu ad,
İllərlə yandırdı qəlbini fəryad.

Qəzəllər yazırdı hər an fəraqdan,
Ümidsiz sevgidən, itgin muraddan.
Gecəsi-gündüzü naləydi, ahdı,
Nə çəkdiyi Tanrım, sənə agahdı.
Həyat boşluğunu doldurmaq üçün,
Söz, sənət şamını yandırmaq üçün,
Topladı başına söz sərrafların,
Tərəqqeyi-sənət tərəfdarların.
Bir məclis yaratdı şairlər üçün,
Geniş meydan açdı söz, şeir üçün.
“Məclisi-üns” qoydu onun adını,
Tarixə həkk etdi qızıl adını.
Tezliklə yayıldı xəbər hər yana,
Şan-şöhrət gətirdi Azərbaycana.
Hər yerdə adına təbrik gəlirdi,
Şöhrəti günbəgün hey yüksəlirdi.
Bu məclis onlarla şair yetirdi,
Çoxunun qəlbinə həvəs gətirdi.
Hər gün təzə şeir, söz yaranırdı.
Ədəbi üfüqdə ulduz yanırırdı.
Bu söz sənətinin kəhkəşanında,
Ədəbi dünyanın söz ümmanında.
Ən parlaq ulduz da Natəvan idi,
Nadir təbiətli xuraman idi.
Şeiri tək qəlbi də incə, zərifdi.
Mətləb anlayandı, həm də arifdi.
Kim dara düşsəydi onu arardı.
Hamının işinə müdam, yarardı.
Kasıblar möhtacı, ellər anası,
Gözəl Qarabağın nazlı sonası,
Nəyi var xərclərdi yurd-yuva üçün,
Bir bağ saldırmışdı el-oba üçün.
Bu bağ əsil behişt, cənnət məkandı,
Xoş əhval, səadət burda sultandı.
Güllər bir-birinə əl eyləyirdi,
Bülbüllər güllərə eşq söyləyirdi,
Kəkliyi, turacı bir tamaşaydı,
Bu bağ cənnət adlı canlı guşəydi.
Gələrdi elliklə xalq dincələrdi.
Könüllər xoş olar, qəlb incələrdi.
Bu işdən Natəvan çox zövq alardı,
İlham qanadlanar, fikrə dalardı.
Xalqın içindəydi, xalqla biriydi,
Xalqının dərdi də onun dərdiydi.
O xalqla, xalq onla nəfəs alardı,
Köksü məhəbbətlə, eşqlə dolardı.
Əgər olmasaydı dünyada pislər,
Bədxahlar, zalımlar, mürdar nakəslər.
Nə kədər olardı, nə ağrı, həsrət
Göyə çəkilməzdi ruzi-bərəkət
Neyləmək, həmişə olub bədxahlar,
Yazılıb alınına ağır günahlar,

Mənim qəhrəmanım, saf qəlbli insan,
Çox çəkib onların əlindən inan.
Həm istedadına, həm hörmətinə,
Getdikcə ucalan şan-şöhrətinə
Həsəd aparanlar, paxıllar vardı
Dünya bu kəslərin başına dardı.
Qeybət qırardılar, söz atardılar,
Vıcdanı, namusu unudardılar.
Şərdən, böhtandan da çəkinməzdilər,
Utanmaz, nə də ki, ar bilməzdilər.
Həssas ürəkliydi, yaman kövrəkdi,
Qəlbli nanədən də incə, titrəkdi.
Hərdən eşidincə bu hədyanları,
Keçirdi ömrünün ağır anları.
Şərə çevrilirdi bu ağırları,
Kimsə bilməyirdi bu ahu-zarı.
Amma dözümlüydü bu incə varlıq,
Ruhdan düşməyirdi heç bircə anlıq.
Xeyirxah işlərin, xoş əməllərin,
Edərək intizar qoymur elləri.
Onunçun nə ağa, rəiyyət vardı,
Hamıya bərabər gözlə baxardı.
Elin məhəbbəti, elin hörməti,
Onunçun dünyanın ilkin sərvəti.
Əli kasıb üstə, gözü eldəydi,
Adı bəd dillərdə, başı qaldıydı.
Amma sarsılmırdı bu incə pəri,
Daim sevindirir doğma elləri.
Məktəblər tikdirir, yollar çəkdirir,
Bağ-bağat saldırır, ağac əkdirir.
O dağlar gözəli, nazlı Şuşası
Susuzluq çəkirdi, kimdi yanası,
Düşündü, daşındı xeyli Xan qızı,
Olsa da, xoş günə özü tamarzı.
Elini xoş günə çatdırmaq üçün,
Şuşaya su yolu çəkdirmək üçün
Məhəndis çağırırdı, ustalar gəldi,
Bu xeyirxah işi ellər də bildi
Hər eldən qocalı, cavanlı hamı,
Köməyə gəlirdi coşaraq qanı.
Onun səxavəti, elin qeyrəti,
Gətirdi Şuşaya su tək sərvəti,
Bu işə narazı dodaq büzənlər,
Ümiddən, gümandan əlin üzənlər
Bir gün mat qaldılar dövrən işinə
Həyatın, dünyanın bu gərdisinə.
Şuşaya su gəldi ellər sevindi,
Xurşidin narahat ruhu da güldü.
Toy-büsat quruldu, şənlik başladı,
Sanki bu dünyanın ilki Şuşaydı.
Həsərdən, möhnətdən yüklənən könül,
Bir anlıq dincəlir, yangısı sönür,

Sevinci hamıyla bölən Nətavan.
Dərdi, möhnətiyləbaş-başa qalan
O ellər anası xoşbəxt deyildi,
Ürəyi qəm içib, dərd çeynəyirdi.
Xasay xan ölmüşdü azad olmuşdu
Qəlbinə başqa bir kədər dolmuşdu.
Yeni böhtanlara tuş olmamaqçün
Adı dildə-dişdə söz olmamaqçün
Kasıb bir oğlana ərə getmişdi.
Elə bilməyin ki, söz-sov bitmişdi.
Bu da onun üçün günahdı-suçdu
Yazıq Nətavanın arzusu puçdu.
Rəiyyət oğluna getməklə guya
Nəsilin adını salmamış saya
Yeni bir ittiham, yeni bir “günah”
Yazıq binəvaya çəkdirir min ah.
Ruhunu oxşayan, könlünü alan
Gələcək günlərə xoş körpu salan
Həmdəmi yox idi, qəlbi tək idi
Firqətli bir ömür yükü çəkirdi
Üstəlik nadanlar atdığı daşın
Ağrısı töküdü gözünün yaşın.
Zamanın bu haqsız qanunlarına
Dövrünün bu azğın məlunlarına
Gücü çatmasa da, boyun əymirdi,
Heç söz götürmürdü, töhmət yemirdi.
Məğrurluq heykəli, çox qürurluydu.
Ürəyi sevgiylə, eşqlə doluydu.
Ömrünün ən gözəl bəzəyi, nuru
Tükənməz sevinci, dönməz qüruru.
Gözü tək sevdiyi balalarıydı,
Onlar Nətavanın dağ vüqarıydı.
Onların eşqiydi onu yaşadan,
Taleyə pəl vuran, ömrə daş atan
Olmasaydı əgər şirin həyatda
Ömürlər xoş keçər, solmaz həyat da.
Ana ürəyinin ən şirin barı,
Tükənməz dövləti, qiymətli varı.
Gözünün işığı oğuldu qızdı
Ona nə etsə də düşünür azdı.
Xurşud da ömrünün şirin varını
Sevirdi, sevimli övladlarını.
Ən xoş təsəllisi onlardı ancaq,
Bilmirdi sabahı necə olacaq.
Tanrım da çox gördü bunu anaya
Ən ağır dərd verdi bu binəvaya
Sevimli balası Mir Abbasının
Yazdı taleyinə acı yasını.
Övlad həsrətini, bala dağını
Fəraqda ərindən ürək yağını.
Analar anlayar bu Nətavanı,
Dərd-ələm içində üzüldü canı.

Gözünün yaşını töküb ovcuna,
“Getmə” söylədi əziz oğluna.
İçirdi zəhəri acı bal kimi
Gəzirdi otaqda bir xəyal kimi
Ağlar deyirdi gül balasına
Ürəyi dözmürdü onun yasına.
Sonsuz ağrılarla keçirdi günü
Göyləri dəlirdi fəryadı, ünü.
Get-gedə taqətdən düşürdü dizi,
Ağlamaqdan artıq tor görür gözü.
Ah, mənim sevimli, şairə nənəm,
Bəxtiyar olmayan gülüzlü sənəm,
Həyat kitabını vərəqlədikcə,
Könül səslərini mən dinlədikcə,
İkiqat ağrılar üzür qəlbimi,
Elə bil görürəm mən öz dərdimi
Olaydı sənin tək gücüm, qüvvətim,
Bir də şair kimi gözəl qüdrətim,
Omrümün ən ağır qəmin, möhnətin,
Qəlbimi kül edən sonsuz həsrətin
Sözbəsöz hörəydim bir inci kimi
Ömrümün ən böyük sevinci kimi.
Şer xəzinəsinə töhfə verəydim
Könlüm rahatlanıb, qəlb dincələydi.
Əfsus ki, yox mənim elə qüdrətim
İkinci Natəvan olarmı? Çətin.
Ay nigaran ruhlu şairə nənəm,
Acı bir həqiqət söyləyim sənə.
Dilimi göynətsə, yandırsa da söz.
Dərd bağrım başında olsa da köz-köz.
Qulaq as, gəl sənə açım qəlbimi,
Söyləyim dünyaya sığmaz dərdimi.
Candan çox sevdiyin Qarabağının,
Üz qoyub yatdığı bu torpağının,
Sevərək gəzdiyin hər qarışına,
Hər ağac dibinə, hər bir daşına.
Neçə igidlərin qanı tökülmüş,
Neçə ana bağı qəmdən sökülmüş,
Hər şəhid oğulun arzularında
Nalan anaların ah-amanında
Sənin kədərindən bir pay yaşayır
Qəmini bu gün də onlar daşıyır.
Sizin gözünüz tək qoruduğunuz
Şəninə yüz şer doğurduğunuz,
Bu gözəl diyarı verdik biz bada,
Taleyin tapşırıq yağı, cəllada.
Bir ağrı yandırır kövrək qəlbimi,
Yadlar tapdalayır ulu qəbrini,
Sevdiyin bənövşə bitmir qəbirində.
Onlar da ölübdür vətən dərdindən,
Bir vaxt xəyalların gəzən göyləri,
Ruhun dolaşmayıb nə vaxtdan bəri,

Didərgin düşübdür vətəndən o da.
Çatır qulağıma bir səs, bir səda.
Ayılın, yurddaşlar, qalxın ayağa.
Dönün vətən üçün arxa, dayağa.
Alın düşmənlərdən qisası, qanı
Bu günün Nəbisi, Babəki hanı?
Cavanşir nəslindən qalmayıb bir kəs?
Hanı, hardadılar, eşitmirəm səs.
Zaman yetirməyib bəlkə qəhrəman?
Bəlkə doğulmayıb yeni Cavad xan?
Hardadır gəlsinlər Koroğlu, Nəbi
Toplasın başına nə iğidləri.
Qalxsınlar qovğaya, girsin döyüşə,
Tanrı rəvac verər özü haqq işə.
Sökülsün çadırlar, bitsin bu həsrət.
Qayıtsın öz doğma yurduna hər kəs.
Ulu Qarabağın şanlı tarixin
Yada əyilməyən canlı tarixin.
Etməyin şərəfsiz ölümə məhkum,
Bu ulu ruhları etməyin məhzun.
Cəmləyin qeyrəti, qovğaya girin.
Haqq sözü, bir daha eşidin, bilin
Şərəfsiz həyatdan ölüm yaxşıdır,
Ləyaqət hər kəsin ömür naxşıdır.
Hekayəni necə yazdım, bilmədim,
Gördünüz Natəvan öldü demədim,
Çünki ölməyibdir, o ölə bilməz.
Ona öldü demək, dilimə gəlməz,
Natəvan yaşayır bu gün bizlərdə,
Əli qələm tutan şair qızlarda,
Üzümü tuturam mən sizə indi
Gəlin unutmayaq nənəmiz kimdi
Biz ondan öyrənək həyat dərşini,
Ləyaqət dərşini, şərəf dərşini,
Vətən səngərində süngüyə dönək,
Onun sevgisiylə döyünsün ürək,
Bu eşqin alovu yandırsın bizi,
Hiddətlə ayağa qaldırsın bizi.
Üzü Qarabağa yüyürsün hamı
Alınsın düşməndən yurd intiqamı.
Göylərdə sərgərdan qərib ruhların,
Nigaran ruhların, zərif ruhların,
Qoy üzü yönəlsin doğma səmaya,
Sirdaşlıq eləsin ulduza, aya,
İnanın, biz bunu etməsək bu gün,
O ulu ruhları yaşatsaq sürgün,
Ölümlə ömrümüz görüşən zaman,
Tanrı bağışlamaz, verməz də aman
Nə torpaq götürər, nə göy saxlayar,
Dünya məhvərindən çıxar, laxlayar.
Diqqətlə düşünək, daşınacaq bir də,
Əlac tapmalıyıq mütləq bu dərddə,

Allah, al səbrimizi, tükət dözüümü,
Qaytar sən bu xalqa qeyrəti, əzmi,
Alaq yağmalanmış yurd intiqamın
Qalmasın vətənin gözündə kamı,
O yurdun kiçik bir övladı kimi,
Yaralı bir qəlbin imdadı kimi,
Nənəm Natəvana böyük hörmətlə
O gözəl yurduna saf məhəbbətlə
Qələmə almışam bu hekayəti,
Oxucum, özün ver ona qiyməti,
Nə yazdım, hamısın ürəklə yazdım,
Qəlbimdə o yurdun heykəlin cızdım.

MƏNSUR ŞEİRLƏR

QARABAĞ, ÖZÜM MƏNİM

Qarabağ özüm mənim,
Söhbətim,sözüm mənim,
Səni dustaq görüncə,
Çıxaydı gözüm mənim.

Həsrətindən iliklərim donan, sümüklərim sızıldayan,ağlı-qaralı dünyamın gözəl məkanı, gözəlliyi bəxtinə qaralar yazan Qarabağım,səni düşündükcə korun-korun yanırım. Sənli günlərin xatirələri gündüzlər qəlb sirdaşım, gecələr xəyallarımın yol yoldaşdır. Sən də əlçatmaz uşaqlığım kimi xatirələrə dönmüsən, uzaq-uzaq illərin qəlbə doğma, yaddaşa yaxın nağılına çevrilmisən.

Sənə çatmaq, səni görmək ümidi məni tərək edən anda gözlərim qaralır, qanım donur, ürəyim dayanır və birdən güclü bir istək, məhəbbət içimdə boy qaldıraraq ümidimi səsləyir, geri qaytarır. Ayaqyalın, başaçıq qaçmaq, qaçmaq, sənə çatmaq istəyirəm.

İnanıram ki, bir gün bu istək uşaqılı-böyüklü, o taylı-bu taylı bütün azərbaycanlıların içində tufan qaldıraraq Qarabağdan yağıları süpürüb atacaq.

Bu inamla yaşayıram Qarabağım. Bu inamı, bu ümidi gündən-günə, aydan-aya daşıyıram. O gün üçün, o an üçün yaşayıram Qarabağım.

*Mən qana qan demişəm,
Adına can demişəm.
Sən azad olan günə,
Özüm qurban demişəm.*

QARABAĞ YÜKÜ

Qarabağın yükü həmişə ağır olub, indi də ağırdır. İstər dərd yükü, istərsə də sevinc yükü. Dərk yükünün içində ayrılıqlar var, həsrət var, yağmalanmış torpaq var, talan ellər, viran qalmış obalar, əsir qız-gəlinlər, qanı qurumayan şəhidlər var. Sevinc yükünün içində ətri əsrlərin, illərin içindən bu günü vuran sənət əsərləri, musiqi inciləri, mədəniyyət abidələri, mənəviyyət sərvətləri, qiymətdən düşməyən xəzinələr var. Bu yükü çəkməyə polad çiyinlər, dəmir iradələr lazımdır. Bu yükü bu günə kimi çəkənlər olub, indi də varmı? Bu sualın cavabını arıq, çəlimsiz, solğun çöhrəli bir oğlan verdi.

Ali məktəblərə ən yüksək balla qəbul olunmuş 15 tələbəyə prezident təqaüdü təyin edilmişdi. Tələbələr bir-bir prezidiuma qalxır, prezidentin təbrikini və hədiyyəsini qəbul edirdilər. Növbəti tələbə çadır şəhərciyinin sakini idi. Mənə elə gəldi ki, bu sısqı uşaq çiyinlərində Qarabağın dağ dərini götürüb ağır-ağır prezidiuma qalxır. Məni ağlamaq tutdu, amma səbəbini anlamadım. Sevinc idimi, kədər idimi? Çadırdə ac-yalavac, nımdaş əyinlə, qara günlə, soyuq çadır-sınıfdə Qarabağın adını qoruyan, yükünü çəkən bu uşaqı ürəyimi yarıb içinə qoymaq istədim. Çox-çox siyasətçilərdən, səlahiyyət, imkan sahiblərindən artıq yük çəkən, Qarabağı yaşadan oğlum, məni inandırdın ki, Qarabağ ölməyəcək, Qarabağ həmişəki kimi ağır yüklü, sanballı olacaq.

QADIN – MÜHARİBƏ

Dünyada, yəqin ki, müharibəyə ən çox nifrət edən, müharibə sözündən dəhşətə gələn məxluq qadındır. Çünki bütün müharibələrdə ən çox itirən qadındır. Qadın ata itirir, qardaş itirir, ər itirir, oğul itirir müharibədə. Bəlkə bu itkilərin göynəyidir müharibəyə sonsuz nifrəti yaradan, sülhə yana-yana səsləyən bəşəriyyəti. Qadın müharibədən kənar qala bilmir. Döyüşəni də, döyüşməyənəni də müharibə adlı səhnədə əsas, aparıcı rol oynayır. Kişilər döyüşən qadınlara baxıb daha da döyüşkən, mübariz olurlar. Döyüşməyən qadınlar da döyüşə yola saldıqları ərlerin, oğulların ürəyində əzm, güc yaradan varlıq kimi ön cəbhədə vuruşurlar.

Qadın üçün müharibə xoşbəxtlik, səadət sarayını uçuran, insan ömrünün ən xoş anlarını udan, qana susayan, qan qusan əjdahadır. Bu əjdahaya can verən, qol-qanad verən insanlardır və bu insanlara qarşı üsyan edir, onları insafa, ədalətə, insanlığa çağırır qadınlar. Sülhün, əmin-amanlığın bərqərar olması üçün qadın bütün həyatını verər. Təki əzizləri, doğmaları xoşbəxt yaşasın.

*Qadın ürəyinə kor bıçaq kimi
Sancılıb ağrıdır müharibələr
Köksündə alışan od-ocaq kimi
Göynədir, yandırır müharibələr.*

SUSMA, QƏDİR

“Qədirin sorağında” telefilmə
baxdım və...

Qədiri Azərbaycanı qarış-qarış gəzib axtaran qardaş, axı yolu düz tutmamısan, istiqaməti düz götürməmişən. Bilirsənmi Qədiri harda axtarmaq lazımdır, harda tapmaq olar? Qədir Qarabağdan kənarında, Ağdamdan qıraqda ola bilməz, yaşaya bilməz. Qarabağdan kənarında tapdığı Qədirin cismi ola bilər. Onun ruhu, səsi isə Qarabağdadır. O da əsirdir, o da şəhiddir, o da yaralıdır. Dağların qarlı zirvəsində, dərələrin yaşıl qanadları altında, çayların dərdli şırıltısında, bulaqların həzin zümzüməsində, meşələrin qəm laylasında, yolların həsrət bayatısında Qədir. Amandır, Qədiri başqa yerdə axtarmayın, “Sona bülbüllər” küsər gedər bu ellərdən, “Qarabağ şikəstəsi” susar, dillənməz dillərdə.

*Susma Qədirim, susma,
Bu sükut qəlbimi didər.
Səs payını eldən kəsmə,
“Sona bülbül” küsər gedər.*

*Ağdamın qəmli neyisən,
Yaraların göynəyisən.
Sənə didərgin deyilsə,
Vallah, vətən küsər gedər.*

BALACALAR ÜÇÜN BÖYÜK NAĞIL

*Qarişdirdim rüyamı,
Qəlb sevgidən doyarmı.
İtirdim Qarabağı,
Şirin şəkər dünyamı.*

Biri vardı, biri yoxdu, yox, yox, biri vardı, biri var və daim olacaq Azərbaycan adlı böyük, ulu bir dünyanın Qarabağ adlı ağır elli-elatlı, şirin sözlü-söhbətli, torpağı bərəkətli, insanları sədaqətli gözəl bir oylağı, dilbər bir guşəsi var. Bağışla balası mən səni ora apara bilmirəm. Çünki o yurd əsirdir, dustaqdır. O yurda aparın yollar tikanlıdır, sənin də ayaqların çox zərifi, dözməz tikanlara. Ayaqları möhkəm, qolları güclü əmilər, dayılar bir gün o yurdu əsirlikdən çıxarar və mən səni o yurdun həsrətli köksünə sıxaram. Dolanarıq başına o dərddə dağların, o gözəl yaylaqların. Gözəlliyinə dünyada tay olmayan, səadətdən pay almayan gəlin Şuşanın yaralarına dağ güllərindən məlhəm qoyarıq.

*Dərd çırpdı daşa məni,
Verdi qan-yaşa məni.
Kimsə yanmamış odla,
Yandırdı Şuşa məni.*

Ağdamın qara günlərini yaralı şikəstə ilə unutturarıq, Kəlbəcəri ulu sazın səsi ilə ovudarıq, Cəbrayılı, Qubadlı, Laçını, Xankəndini, Zəngilanı şirin məhəbbətlə, isti səmimiyyətlə bağrımıza basar, göz yaşlarını silərik. Xocalının qanlı torpağında sevinc yaşları ilə əlvan güllər əkərik.

Bu gün olacaq balası, vallah olacaq. Bu gün nağıl kimi dinlədiyən həqiqəti sabah özün görə bilərsən, biləcəksən və ardını özün yaradacaqsan. Nisgillərimizi əridəcəksən, həsrətlərimizi ovudacaqsan, vüsəlimizi oyadacaqsan. Qarabağ adlı bir məkanı sevə-sevə böyüyəcəksən, bu istək də sənlə bərabər boy-boy artacaq, böyüyəcək. Həsrətdən sozalan, qəmdən sızıldayan nənelərini, babalarını vətənə məhəbbətinlə, xoş əməlinlə ovudacaqsan, ağrısını soyudacaqsan.

*Həsrətam apar məni,
Bu dərddən qurtar məni,
Dərmanım orda qalıb,
O yurda qaytar məni.*

“ŞUŞANIN DAĞLARI” İTDİ DUMANDA

Hamımızın çox sevdiyi bir mahnı var: “Şuşanın dağları”. Nə vaxt yaranıb, kim bəstələyib, ilk ifaçısı kim olub, məlum deyil. Məlum olan odur ki, onu hamı sevib. Oxuyanlar da sevə-sevə dinləyib. Son illərə qədər mən bu mahnını şərbət içmiş kimi şirin bir qəhər boğazımı açıqdıra-acıqdıra dinləmişəm. Həzin bir intizar, məftun bir iftixar hissi köksümü qabardıb, qəlbimi döyündürüb. Şuşanın gözəlliyini görüb, şirinliyini duyanlar bu mahnı ilə o hissləri dönə-dönə yaşayıblar. Şuşanı görməyənlər isə bu mahnı ilə onun gözəlliyini görüblər, lətafətini duyublar, təsəvvür ediblər. Vurulublar ona. Amma indi bu mahnını dinləyə bilmirəm. Həm utanıram, həm də yanırım. İtirdiyimizə yanırım, qaytara bilmədiyimizə utanıram.

“Şuşanın dağları başı dumanlı”...

İtirdik dumanda bu dağları. Qatı, qaranlıq duman aldı Şuşamızı. Bu dumanı əridən işıq gözləyir dağlar.

“Dərdindən ölməyə çoxdur gümanlı”...Hanı, hanı görmürəm. Şuşanın azadlığı uğrunda qatarlaşan igidlərim hardasız? Toplayın təpərinizi, cəmləyin qeyrətinizi.

“Şuşanın hər yerdə vardır sorağı”...

Bu hansı soraqdır, bu hansı səsdır? Mədəniyyət, musiqi beşiyimizin dustaq, əsir sədası, sorağıdır mı? Bu sorağı car çəkməkdən yorulmadıq mı?

“Tərifə layiqdir İsa bulağı”...

Yox, yox, daha İsa bulağının baldan şirin suyu göz yaşı kimi acıdır. O bizdən qeyrətlidir, içirməz yadlara şərbət suyunu.

“Şuşada axşamlar yanar ulduzlar”...

Daha yanmır ulduzlar, ağlayır. Ulduz-ulduz göz yaşı yağır göylərdən.

“Onlardan gözəldir gəlinlər, qızlar”...

Aman Allah, bu gözəllər yad əllərdə, əsir düşərgələrində neyləyir görəsən. Solğun bənizlər, qan-yaş dolu gözlər yaddaşımdan silinmir ki, silinmir.

“Oturub yol üstə yarını gözlər”...

Yol üstə çıxan, elini gözləyən, gözü yollarda dumana düşən, bağı qan olan Şuşam mənim. Harayına çatıb, gözünü yollardan yıgacağımı? Sənsizliyi daş edib bağırimıza basa-basa nə qədər dözəcəyik axı?

Oxumayın bu mahnını siz Allah! Şuşasız oxumayın!

**Şuşanın dağları itdi dumanda,
Ürəyi əridi ahda-amanda,
Ümidi çırpınır şirin gümanda,
Yollardan gözünü yığın, Şuşamın.**

BAĞIŞLAYIN BİZİ YURD YERLƏRİ

Bu toyun ortasında, çal-çağırın içində dəli bir hönkürtüylə, boz bayatı deyib ağlamaq keçir könlümdən. Boylu-buxunlu, geyimli-kecimli cavanların, lüt-üryan müğənni qızın köntöy səsi ilə bağıra-bağıra dediyi “Qarabağ da bizimdir” – sözlərinə atılıb düşmələrinə baxa-baxa için-için ağlayıram. Qəlbə axan göz yaşı sifətə axan göz yaşından daha acı, daha göynərtili imiş. İllərdən bəri doğma nəfəsə, doğma həmirə həsrət yurd yerlərinin adı müğənninin şit dodaqlarında çeynəndikcə ürəyim tıncıxırdı. Toydan yarımçıq çıxdım, amma bu səs qulaqlarımda gur-gur guruldayırdı:

*“Qubadlı da bizimdir,
Zəngilan da bizimdir,
Ağdam da bizimdir...”*

Bağışlayın bizi yurd yerləri. Bu boyda dərdi oxuyuruq, oynayırıq, bağışlayın.

*“Qarabağ bizimdir” deyirik amma
İllərdir o yurda dönə bilmirik.
Gəl indi bu dərdə odlanıb yanma,
Vallah, elə yannıq sönmə bilmirik.*

*Qəlbində Qarabağ atəşi olan,
Qardaşlar, bacılar gəlin birləşək.
Dildə deyilənlər olmasın yalan,
Bu odda bir yanaq, birlikdə bişək.*

*Tonqaltək çatılsın ürəklərimiz,
Məşəli nur saçsın yollarımıza.
Bir güclə vuruşsun biləklərimiz,
Bir yerdə qayıdaq yurdlarımıza.*

ŞƏHİDLƏR XİYABANI

Hər dəfə yanından ötəndə, adını çəkəndə düşünürəm ki, necə dözürsən bu dağdan ağır dərdə. Nələrə şahidsən, nələrə şəriksən, Şəhidlər Xiyabanı. Tumurcuq balaların, qönçə cavanların narahat ruhlarına, yaralı canlarına həmdəm olmaq asandırmı?

İllərdir “nakam balam, körpə quzum” deyib inləyən, fəryad qoparan anaların ah-naləsindən sinən dağlanmadımı?

Soyuq məzar daşlarını yanan sinəsinə sıxan, qarayaylıqlı, qara bəxtli gəlinlərin ürək dağlayan, qəlb yandıran qəmli baxışlarından od tutub yanmadımı?

-- Ana, atamı da aparaq,-- deyə inadla analarının ətəyindən dartan, qəbirləri qucaqlayan körpələrin sızıltısından bağrın yarılmadımı?

Xəlvətə, dörd yanına boylana-boylana gələn, qoynundan bircə qərənfil çıxarıb qəbir üstünə qoyan və bu gülü göz yaşları ilə sulayan nakam gözəllərin naləsindən köksün parçalanmadımı?

Arxa, kömək saydıqları oğul itkisindən ömrün qürub çağında qəddi əyilmiş, beli bükülmüş ataların dərdi çiyinlərini əymirmi?

Bütün dərdlərdən ağır sənin dərdindir, bütün ağrılardan acı sənin ağrındır, Şəhidlər Xiyabanı. Ən böyük qəhrəman elə sən özünsən, Şəhidlər Xiyabanı.

ANA ADI

Diri-diri dərisi soyulan, ancaq iradəsindən dönməyən Nəsimilər, bir dəli nəresiylə xanları, bəyləri tir-tir əsdirən Koroğlular, öz ağı, kamalı ilə dünya fatehliyi iddiasında olan hökmdara qalib gələn Nüşabələr hardadır, doğma yurdum? Ey odlar yurdumun bu günkü tarixini yazan od övladları, üzümü sizə tuturam. Əsrlərdən bəri qəhrəmanlıq, saflıq, qeyrət, dəyanət mücəssəməsi olan xalqımızın tarixinə xələl gəlməyə yol verməyin! Bir xain əlinə əsə verməyin ki, haqqımızda biri beş eləyib ləkəli səhifələr yazsın. Xalqıma şir ürəkli, pəhləvan biləkli oğullar, ismətli, kişi qeyrətli qızlar verən, analar! Körpələrinizə ana südü ilə bərabər, Azərbaycan sözünü damla-damla içirin, hopdurun qanına Azərbaycan dilinin şirinliyini. Öz laylalarınızda Koroğlu hünərini, Babək dəyanətini, Həcər qeyrətini aşıləyın balalarınıza. Əgər yurdumuzun övladları öz köklərinə bağılı olsalar, ellərini sevsələr, dilini bilsələr və əzizləsələr, onda basılmaz olar Azərbaycanım! Sevdiiyin bir şeyi heç kəs səndən ala bilməz, sevmədiyiyin şeyi özün də verərsən. Mən üç körpə oğul anası kimi and içirəm! Balalarımın sinəsində Azərbaycan adlı elə bir ocaq qalayacağam ki, odu-atəşi ilə tariximizin gələcək səhifələrini işıqlandırsın! Axı, yurdumun gələcəyi indiki körpələrimizdən asılıdır.

O GECƏ

Dünyanın axırıydı o gecə. Yerlə göy qovuşmuşdu elə bil. Evlərdən kişilər getmişdi. Bakımın küçələrində tunc qanadlı, polad sinəli şahinlərim alınmaz qalaya çevrilmişdi. Qadınlar eyvanlardan, pəncərələrdən qaranlıq, dəhşətli gecəyə boylanırdı. Səhərəcən qayıtmadı kişilər, səhərəcən dincəlmədi, sızıldadı qadınlar. Güllə səslərindən, tank gurultusundan yatmadı şəhər o gecə. Dərddən beli əyildi, rəngi bozardı, külə döndü Bakımın o gecə. Güllə səsləri diddi, parçaladı ərlərini, oğullarını gözləyən qadınların sinəsini.

Dəhşətli, əzablı faciələr doğulurdu o gecə. O gecəni yaşayanların saçları ağardı birçə anda. Nalə, fəryad göyləri dəlib, diddi o gecə. “Ana”, “ana” deyən dodaqların harayı gecəni dəhşətli qaranlığında əriyirdi, çatmırdı analara. Hardasa bir ana yatağına qor dolmuşdu, hardasa bir ana əli qoynunda, boynu çiyində, ürəyi səksəkədə küçə qapısında bitmişdi sərv kimi. İlk günlərə açılanda, şahinlərim vurulanda, hardasa, hardasa bütün analar diksindi, ürəkləri alışdı o gecə. Görəsən bu qanı kim yuyacaq, dağlanmış sinələrə kim məlhəm qoyacaq, günahsız körpələri kim ovudacaq, ilahi?

LAÇINIM

Adın dilimdə heç belə titrəməmişdi, Laçınım. İllərdir qəlbimdə üzüntülü, sızıltılı, kövrək, ağlar məhəbbətin kök salıb. Mən sənın qoynunda doğulub böyüməmişəm. Bəs hardandır bu bağlılıq sənə? İndi başa düşmüşəm ki, Azərbaycanımın hər guşəsindən əziz sənsən mənə. Bəlkə gəncliyimin ilkində körpə, ulvi arzularımı meşələrinin lazımsız çır-çırpısı kimi üst-üstə qalayıb, çırta-çirtla yandırıb, külünü dağlarına səpmişəm, ondandır bu bağlılıq? Bəlkə gəncliyimi, sevincimi, səadətimi əlimdən almış əziz bir ruh dolaşır dağlarında, ondandır bu bağlılıq? Bəlkə ciyərparamın könlünə, qəlbinə rahatlıq gətirirsən, atalıq, doğmalılıq edirsən, ondandır bu bağlılıq? Bilmirəm, ayırd eliyə bilmirəm hisslərimi. Bircə onu bilirəm ki, sənın yad torpağında qalmana dözə bilmirəm. Çiyələkli, moruqlu meşələrinin, diş göynədən buz bulaqlarının, kəklikli dağlarının yad nəfəslərdən murdarlanmağına dözə bilmirəm. Düşünürəm ki, qoynunda doğulub, bulaqlarının suyu, dağlarının havası ilə böyüyən, indi səni asanlıqla tərki eliyən oğulların necə dözür buna, Laçınım. Mən sənın havanla, suyunla böyüyənlərin mərdliyinə, igidliyinə, qeyrətinə inanıram. Yurd sevgisi, düşmənə sonsuz nifrət hissi qələbə deməkdir. Sənın övladlarında bunlar varsa, qorxma, sən azad olacaqsan, dirçələcək və daha da gözəlləşəcəksən, Laçınım.

MƏLHƏM OLMAQ İSTƏYİRƏM

Dəniz olmaq istəyirəm, ümman dərdimi ümmanlarda əritmək üçün. Səma olmaq istəyirəm, xəyallarımı canlandırıb ənginliklərdə uçurmaq üçün.

Günəş olmaq istəyirəm, buz qəlbləri, soyuq ürəkləri isitmək üçün. Ulduz olmaq istəyirəm, yuxusuz gecələrə, tənha axşamlara həyan olmaq üçün.

Yenicə doğmuş ay olmaq istəyirəm, nakamların, bəxtsizlərin qəlbinə ümid olub dolmaq üçün.

Torpaq olmaq istəyirəm, əlləri uzanıqlı, bəxtindən kam almayan, muradına çatmayan həsrətliləri bağrıma basmaq üçün.

Bircə damla su olub torpağa qarışmaq istəyirəm, şəhidlərimin yaralarına məlhəm olmaq üçün.

AL DÖZÜMÜMÜZÜ, ALLAHIM

Dözüm insan xarakterinin ən gözəl xüsusiyyətlərindən biridir. Deyirlər səbir, dözümlü müvəffəqiyyətin açarıdır. Mənim buna şübhəm yoxdur. Amma elə hey son illərin olub keçənlərini xəyalımdan keçirib təhlil elədikcə bir sual məni düşündürür. Dözüm həmişə lazımdır, həmişə müvəffəqiyyətə aparır?

Ağlımız söz kəsib, vətən kəlməsinin şirinliyini duyan gündən bir həsrət, bir nisgil də qarışdı vətən adlı ülvi bir məhəbbətə, doyulmaz bir eşqə. Bu cənub həsrəti, Təbriz həsrəti hər bir azərbaycanlının qəlbində özü ilə bərabər böyüdü, özü ilə bərabər dolğunlaşdı. Hər kəs öz kəndindən, öz evindən boylandı bu həsrətli yollara. “Həyatda ən böyük arzu nədir” sualına çoxlarımız “Təbrizi görmək, cənublu yurddaşlarımızla görüşmək” cavabını verdik. Bircə dəfə də üzünü görüb, havasını udmadığımız Cənub, Təbriz həsrəti ilə yandığımız vaxtlar ağlımıza da gəlməzdi ki, yaylaqlarında sərinlənib, bulaqlarından içdiyimiz doğma Qarabağ həsrəti də qarışacaq bu həsrətə, bu dərdə. Bir nalə asılıb göylərin sinəsindən – Qarabağ naləsi. Bir fəryad yandırır dağların sinəsini – Qarabağ fəryadı. Didərgin ellərin, qaçqın ruhların sızıltısı, göynərtisi bağrımızı dəlir, yaşa dönüb gözlərimizdən axır. Amma dözüürük. Niyə dözüürük, necə dözüürük? Bu dözümlü bizi hara aparır? Bu dözümlü deyil, mütilikdi, köləlikdi. Dərdə, möhnətə baş əymək, qul olmaqdi. Dözümün də bir həddi-hüdudu var axı. Bəs mübarizlik, bəs qəhrəmanlıq? Hamımız vətənə məhəbbətdən dəm vururuq. Bu məhəbbətlə iş bitirmi? Quru-quru qurban olmaq vətənə nə verir? Vətənə ulu məhəbbət bəs eləmir, düşməyə nifrət bu məhəbbətdən güclü olmalıdır ki, bəlkə dilimizdə oxşayıb, qəlbimizdə əzizlədiyimiz vətənə çata bilək, itirdiklərimizi tapa bilək.

Dərd verəndə dözümlü dərdədən ağır eləmə, güclü eləmə, Allahım! Qoy tükənsin dözümlümüz, qoy daralsın səbrimiz, tufan kimi coşsun-çağlasın, dərdlərimizi, qəmlərimizi yuyub aparsın. Bəsdir daha gözlədiyimiz. Rəhm elə, Allahım, al dözümlümüzü, kəs səbrimizi.

Koroğlu qüvvətini, Babək hünərini, Cavanşir qeyrətini yerit qanlarımıza, vətən adlı mələyin uğrunda döyüşə apar bizi. Gözlərimizə ox olan, ürəklərimizi dələn tikanlı sərhəd məftillərini qırıb-tökək və bütün dünyaya sübut edək ki, biz əsarət üçün deyilik, biz müqəddəs hisslər uğrunda ölümə də getməyə hazırıq.

ŞİKƏSTƏ HARAYI

“Şikəstə”! Adı ağır mənasını, adı söyləyir sirrini. Yaralı muğamım, niyə yaralılar yarasına məlhəm olub, şikəstələr canına qüvvət ola bilirsən, özünə sağalmırsan ki, sağalmırsan.”Qarabağ şikəstəsi”! Bu ad elan olunanda qəribə bir hisslə titrəyib qəlbim, ehtizazdan əsib könlüm. Bu gözəl diyara niyə şikəst deyilib, adına şikəstə səslənib? Bu suala sanki indi cavab tapmışam. Bəlalı yurdum, dilbər vətənim, başın dərdli, sinən dağlı olub həmişə. Övladların dərini, ağrısını “Şikəstə” adlı bir bayatıyla, ağıyla söyləyib, car eyləyib. Bu “Şikəstə”ni yaradan Qarabağ dərini nəsillərdən-nəsillərə ötürməklə demək istəyiblər ki, ayıq olun, unutmayın Qarabağı, qara yağı fitnəsindən qoruyun yurdumuzu. Deyəsən “Şikəstə”nin dilini başa düşməyiblər, hardan başa düşsünlər ki, öz ana dillərində bircə kəlmə bilməyənlər də var. Deyəsən “Şikəstə” harayını eşitmədilər, hardan eşitsinlər ki, illərlə bircə muğama, xalq mahnısına qulaq asmayanlar var. Analar körpələrinə şikəstələr üstündə layla çalsaydılar, bəlkə də bu gün yurdlarımız yad taptaqda inləməzdi.

“Kəsmə Şikəstə”! Bəs niyə kəsmə! Sən də sınıq könüllərin, nakam qəlblərin harayısən, ahısən bəlkə? Bəli, uzun-uzun illərdən bəri həsrət yollarında dizləri bükülən, möhnət qollarında bağı didilən dərdlərə həmdərd olan, qəmlərə sığal çəkən, yaralara dərman tökən “Kəsmə Şikəstə”m susma, səslən və qəlbsizlərə, insafsızlara qəlb qırıb, könül sındırmamağı öyrət. Qoy yandırsın nalən, harayın qəlblərimizi, amma yandıra-yandıra da qandırsın bizi.

BİR ANA SIZLAYIR

Bir ana tanıyıram, şəhid anasımı deyim, itkin anasımı deyim? Yox eləcə ana, analar anası, yetimlər pənahı, qan gölünün, yaralı Qarbağımın yaralı sonası. İllərdir nəmli gözləri yollarda itib-batıb, illərdir intizar qəlbi bir oğul sorağında, bir oğul arzusunda sevinci itirib, həsrəti tapıb. İllərdir hər axşam qapını açıq qoyur, birdən balası gələr, çöldə qalar, illərdir səksəkəli, nigaran yuxular içində boğulur, diksinir, oyanır. İllərdir qonşulara yalvarır ki, itinizi açmayın, balam gələndə onu qorxudar.

Günlər ötür, aylar keçir, il dolanır, bir ana əlləri qoynunda yolda-yolağada kölgə kimi sürünür, bağda-bağatda həzin, yaralı bir bayatıya dönüb sızıldayır:

*Aşıq ölməz dünyada,
Qalsa da az dünyada,
Bir dəfə üzün görsəm,
Dərdim olmaz dünyada.*

Ürəyini oyan, qəlbini didən dərdini dilində lay-laya çevirir, göynəyə-göynəyə balasının xəyalını oxşayır: «Körpəliyində səni sevib sevləmədim, oxşayıb əzizləmədim, anasız körpələrin qəlbi dolanar, ürəyi qırıqlar deyə ilıq baxışlarımı, şirin gülüşümü, mehriban çöhrəmi səndən döndərdim, anasızlar qəribsəməsin deyə, hamıdan sonra səni yedizdirdim, hamı yatandan sonra sənə baxdım anasızlar kövrəlməsin deyə.

Bəlkə küsdün məndən, incidin məndən, ona görə birdəfəlik getdin ciyərparam?

*Bəlkə dərdim bilmirsən,
Yuxuma da gəlmirsən,
Yoxsa incidin məndən,
Ona görə gəlmirsən?*

Bir ana var bu dünyada. Məzar üstə göz yaşı tökən, fəryad çəkən analara qibtə ilə baxan, həsəd çəkən bir ana. Bir məzar soraqlı, bir məzar həsrətli, yanıqlı laylalı, ağlar bayatılı bir ana yanır bu dünyada.

SƏN AĞLA, XARI BÜLBÜL

*Oxuyur sarı bülbül,
Çiçəklər yarı bülbül.
Vətəndə yadlar gəzir,
Qan tökür xarı bülbül.*

Çiçəklər şahı, güllər gözəli, bircə vətən seçmiş, bir vətənə bağlanmış, Xarı bülbülüm. Gör neçə bahardır yaralı torpaqda yana-yana açırsan, yana-yana solursan, sola-sola yanırsan. Vətəni tək qoymayan, tərkməyən vəfalı gülüm. Şəhid qanı ilə sulanan, barıt qoxusu ilə nəfəs alan güllər gözəlim, necəsən? Növrəstə gəlin Şuşamın yaralarına məlhəm ola bilərsənmi? Gündə neçə dəfə dəyişən, sirli-sehirli təbiətli Şuşam necədir? Dumanlı-çənli, çisgin yağışlı, parlaq gündüzlü, ulduzlu göylü, aylı gecəli Şuşam neyləyir? Yaralı bayatım, ağlar gözüm, Xarı bülbülüm, yad tapdağında əzilən, inləyən qarabaxtlı Qarbağın dərđini oxşayıb ağlaya bilərsənmi?

Yad baxışdan solan bənizinə, yad nəfəsdən tıncıxan, boynunu əyən qönçənə qurban, ağla vətənimin dərđlərini, bağla ellərimin yaralarını. Gözlərindən süzülən qanlı yaşa qurban, tök gözlərindən qanlı leysanı, tutsun həryanı, yusun dünyanı. Bizim gözümüzün yaşı da tükənib daha, ağlaya bilmirik, sən ağla barı, sən oxşa, əzizlə şəhid vətənimə ağlar ellərmi.

*Bağında var, sarı gül,
Yarı qönçə, yarı gül
Mən ağlaya bilmirəm,
Sən ağla, Xarı bülbül.*

ÖZÜN YOLUNA QOY ALLAH

Bu həyatın nə qəribə, nənəm demiş «at getməz yolları, baş çıxarmaz işləri» var, ilahi. Yayın cırhacırında, aranın istisində, balaca dəmir vaqonda 6 nəfər ailəsini yerləşdirmiş, göy meşəli sərin bulaqlı dağlarından qaçqın düşmüş ata-ana, yanlarında boynunu bükmüş, solğun bənizli, qəşəng, ölgün gözlü, nimdaş paltarlı, arıq, cılız balalarına baxıb:

«Bu günə şükür»- deyir. Mat qalırım, nəyə şükür eləyir bu bədbəxtlər? Hiss olunur ki, quru çörək ehtiyacı onları belə saraldıb-soldurub. Amma bildirmirlər, əyilmirlər. «Şükür bir tikə çörək tapırıq, tək salamatlıq olsun, tək yurdumuza qayıda bilək». Onlardan ayrılıanda, aramızdakı məsafə uzaqlaşsa da, bu ailənin dərdi-səri ürəyimə daha yaxın olur, məni daha da kövrəldir. Elə bilirəm, ən əziz, ən doğma adamlarımdan ayrılıram. Onların mənəvi saflığı, qüruru, iradəsi önündə dönə-dönə baş əymək, səcdə etmək istəyirəm. Özlərinə bircə kəlmə də deyə bilmirəm, qəhər məni boğur, göz yaşları deyəcəyim sözü yuyub aprır.

Bakıya çatıram. Başqa planetdən gəlmiş adam kimi döyükürəm. Hər şeyin rəngi, duyumu dəyişib elə bil.

Qonşulardan biri deyir:

-İki gündür su gəlmir, belə də həyat olar? Yayın günü susuz neyləyək indi? Allah kəssin belə dolanışığı.

İkinci qadının isə dərdi başqadır.

-Caamaatın əri görəsən hardan alır bu qədər pulu? Ev alır, maşın alır, ailəsini qəşəng geyindirir. Bizimki isə əli ətəyindən uzun gəlir. Allah kəssin belə həyatı, dolanışığı. Mat qalırım. Hər iki qadının həyatı çoxlarından, elə özümdən qat-qat yaxşıdır. Mən narazı deyiləm, bunlar nədən narazıdır? Səsim gəldikcə bağırmaq istəyirəm: şükür edin ay nanəciblər! Gedin ilan mələyən düzlərdə külfət saxlayıb, heç bir şəraiti olmayan yerdə bala böyüdənlərdən dərs alın. Bəlkə onda aqlınız başınıza gələ, heç nədən doymayan gözləriniz nəmlənə, daş qəlbiniz yumşala.

Şükür kəramətinə, ilahi! Hər şey sənin əlindədir, sən yazırsan qədər-qisməti, sən paylayırsan bəxti-taleyi, özün gör, özün yoluna qoy...

DAĞLAR SƏNDƏ NƏYİM QALDI?

*Üzü bəri baxan dağlar
Mənim sizdə nəyim qaldı?*

Çox düşünürəm, mənim sizdə nəyim qalıb ki, belə yandırır ürəyimi, göynədir qəlbimi. Nə evim, nə varım, nə dövlətim qalmayıb, bəs hansı itkidir məni qovuran? Amma yox! Hər şeyim qalıb orda: ən ülvi arzularım, ən saflıq duyğularım, ən təmiz hisslərim qalıb orda. Hələ sağ ikən ruhum bədənimə tərki eləyib sərkərdədir o dağlarda. Başımın üstünü alan buludlar göz yaşım, dərələrini bürüyən, duman-çən qəlb ahım, könül fəryadımdır. Ürəyim sinəmdən çoxdan çıxıb, yaralı bir quş kimi meşələrində yanıqlı-yanıqlı ötür, şır-şır çayların, zümzüməli bulaqların dilimin bayatısı, ağısıdır, hey dilənir, ovunmur. Hərdən dəli bir istək məni ahənuba kimi çəkir o dağlara. Ayaqyalın, baş açıq qaçmaq, çatmaq istəyirəm itirdiklərimə. Ürəyimi ovundurub sinəsinə köçürmək, ruhumu bədənimə qaytarmaq, insan kimi rahat yaşamaq istəyirəm. Ha qaçsam da, çata bilmirəm. Tikanlı məftillər, qanlı səngərlər kəsir qarşımı. Allah, bu zülmə tablamaqmi olar? Allahım bu zülmü verincə yumruq boyda quşa döndər bu həsrət ağırlı, hicran nisgilli bədəni. Göndər ürəyinin, ruhunun yanına, qovuşdur onları böyüklüyün, adilliyin xətrinə.

DAĞLAR BİZSİZ AĞLAYIR

Dağlar yaman ağlayır. Buludu örpək kimi başına salıb, dumanı yaşmaq kimi üzünə tutub, xəcalətli, üzükara gəlin kimi yana-yana ağlayır. Gözlərindən süzülən yaş dərələrdə göllənib. Daha baharda sinəsinə ilmələri rəngbərəng güllərlə hörülmüş xalı döşəmir, çünki bu xalının üzərində namərd düşmən gəzəcək. Daha bulaqları minbir səslə zümzümə eləmir, çünki düşmən qulaqları eşidər bu səsləri. Daha çayları coşub-çağlamır, çünki düşmən qanı coşar-çağlayar. Daha şələlələri dağların sinəsindən atlanmır, çünki düşmən ürəyi atlanır, düşmən qəlbi sevinər. Bu dağların neçə illərdir nərgizi, bənövşəsi torpaqda doğulub, elə torpaqda da ölür, üzə çıxmağa, açıb çiçəklənməyə qorxur, çünki murdar nəfəsdən, yad hənirtidən boğulacağını bilir. Bu dağların kəkliyi, qırqovulu illərdir didərgin düşüb elləri kimi, çünki namərd yağı gülləsinə tuş gələcəyini bilir. Haylı-küylü, toylu-düyünlü bir el sorağında dağlar yaman ağlayır, qardaş. Həsrəti dumana, çənə dönüb bürüyüb dağları. Dağlar qar ələyir başına, qan ağlayır yamacları. Yaralarından qan sızır, yaraları göyüm-göyüm göynəyir.

Gəl, əl-ələ tutaq, gedək bu yaralı dağlara sarı, qardaş. Yaralarına məlhəm olaq, gözlərinin yaşını silək, dərini bilək, qəmini bölək qardaş. Bizdən başqa heç kəs bu yaranı sarıya bilməz, bu qəmi bölə bilməz. Gəl gedək dağlara, qardaş. Dağlar bizsiz yaman ağlayır.

ŞUŞAM MƏNİM...

***Dərd çırpdı daşa məni,
Verdi qan-yaşa məni,
Kimsə yanmamış odla
Yandırdı Şuşa məni.***

Mayın 8-i Şuşa yarasının qan verən günü. Anım mərasimləri, ildönümləri. Qəlblərin Şuşa ağrılı, Şuşa haraylı ünü.

Deyirlər torpaq dərdləri soyudur, yaralara məlhəm olur, ağrıları səngidir. Ona görə insan itirdiyi əzizinin, doğmasının yoxluğuna dözmək üçün qəbrini ziyarət edir, üzünü yatdığı torpağa sürtür. Dilsiz torpaqdan dilsiz təsəlli alır, dözümlü alır. İnsan üçün vətəndən də əziz bir varlıq varmı? Bəs, vətən itkisinin ağrısına dözmək üçün hara gedək, hara üz sürtək, nədən təsəlli umaq, ulu Tanrı?

***Qanlıdır yara sarğım,
Şan-şandır qara bağrım,
Yağılar tapdağında
Inləyir Qarabağım.***

Hərdən mənə elə gəlir ki, Vətən bizim dözümlümüdə, səbrimizə tab gətirməyib, qopacaq yerindən gələcək üstümüdə. Hər il mayın 8-də yuxu görürəm ki, Şuşa bütün əzəmətiyənən, ağırlığıynan qopur yerindən, ləngərli yerləşlə yeriyir üstümüdə. Əzir səbrimizi, dözümlümüdə və bizdən üz döndərir.

***Oyuldum oymaq-oymaq,
Töküldüm yarpaq-yarpaq.
Qorxuram üz döndərə
Bizdən yaralı torpaq.***

Dahilərdən biri deyib ki, qəhrəmanlara ehtiyacı olan ölkə bədbəxtədir. Bu gün Qarabağımın qəhrəmanlara ehtiyacı var. Yol gözləməkdən səbri tükənib bu yurdun. Bəs bizim səbrimiz nə vaxt tükənəcək? Nə vaxt bu dağın ağırlığına dözməyib qalxacağıq ayağa, üz tutacağıq Qarabağa?

***Dözmək olmaz bu dağa,
Gəlin qalxaq ayağa.
Oğullar səf bağlayın,
Gedirik Qarabağa.***